

Analýza vlivu lesního hospodaření na lesní ekosystémy v CHKO Jeseníky

OBSAH

1. ÚVOD	5
2. CHARAKTERISTIKA CHKO JESENÍKY	6
2.1. Lesy v CHKO Jeseníky	7
2.1.1. Rostlinná společenstva CHKO Jeseníky	7
2.1.2. Maloplošná zvláště chráněná území, lesní rezervace	9
2.1.3. Územní systém ekologické stability	10
2.1.4. Stručná typologická charakteristika CHKO Jeseníky	10
2.1.5. Administrativní charakteristiky	11
2.1.6. Funkční charakteristiky	12
2.2. Historie a současnost lesního hospodaření v CHKO Jeseníky	13
2.3. Negativní faktory ovlivňující kvalitu lesních ekosystémů	14
2.3.1. Vliv lesního hospodaření	14
2.3.2. Klimatické vlivy	18
2.3.3. Vlivy znečištění ovzduší	19
2.3.4. Vlivy biotických činitelů	19
2.3.5. Vliv dopravy a rekreace	20
3. DOPORUČENÍ K NÁPRAVĚ STAVU LESA	23
3.1. Doporučení pro obnovu přirozené druhové skladby	23
3.2. Doporučení pro obnovu lesů ve vysokých horských polohách	23
3.3. Doporučení pro péči o cenné zbytkové porosty II. zón	23
3.4. Doporučení k obnově lesů II. zóny a tzv. hospodářského lesa III. zóny	24
3.5. Doporučení pro lesní ÚSES	25
3.6. Doporučení pro lesní rezervace	26
3.7. Doporučení pro dopravní zpřístupnění porostů	26
3.8. Doporučení ke zlepšení retence, struktury lesů a ochraně proti erozi	26
3.9. Doporučení pro těžební činnost, holiny a holoseče	26
3.10. Doporučení pro ochranu před působením abiotických činitelů	26
3.11. Doporučení pro zásahy proti biotickým činitelům	26
3.12. Doporučení k chovu spárkaté zvěře a obnově životních podmínek šelem	26
3.13. Doporučení pro řešení imisní situace	26
3.14. Doporučení pro cestovní ruch a turismus	27
3.15. Doporučení pro řešení dopravní problematiky	27
3.16. Návrh zásad lesního hospodaření podle zón odstupňované ochrany přírody	27
4. ZÁVĚR	28
4.1. Přístup společnosti k lesům	28
4.2. Chyby a omyly odborné veřejnosti	28
5. POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE	29

1. ÚVOD

Chráněná krajinná oblast (CHKO) Jeseníky patří k unikátům našeho přírodního bohatství. Svými 79 % zalesněného území drží mezi CHKO primát. Řada atributů ji řadí spíše do kategorie národních parků.

Stejně jako i jiným atraktivním územím se ani Jeseníkům nevyhnuly rozsáhlé stavby, které výrazně poznamenaly tvář chráněné krajinné oblasti (energetické stavby, dopravní sítě, rekreačně sportovní centra). Některé plány počítají s prodloužením lyžařských sjezdovek, což by znamenalo vykácení dalších lesů na Velkém Klínu, Točnicku či Keprníku. Významné nebezpečí pro zdejší lesy představuje také plánovaný masivní rozvoj dopravní infrastruktury (např. stavba silnice I/44 a tunelu pod Červenohorským sedlem).

Na stavu lesů v Chráněné krajinné oblasti Jeseník se rovněž podepsalo nevhodné lesní hospodaření. Příkladem mohou být rozsáhlé holé seče a imisní těžby, devastace reliéfu kilometry lesních cest a svážnic i kalamitní nahodilé těžby s odvozem dřeva, erozí i sesuvy půdy.

Postoj veřejnosti ke správě a rozhodování v lesích je faktorem, jehož význam stále narůstá. Jedním z důvodů pro vypracování této studie je proto snaha podnítit rozsáhlou veřejnou diskusi k problematice lesů v Chráněné krajinné oblasti Jeseníky.

Faktorů, které negativně ovlivňují stavy lesů v CHKO Jeseníky, je celá řada. Cílem této studie je nalézt a vyhodnotit vlivy, které ke špatnému stavu lesů přispívají nejvíce. Studie by se měla stát jedním z podkladů pro diskusi o budoucnosti lesů v Jeseníkách.

2. CHARAKTERISTIKA CHKO JESENÍKY

Chráněná krajinná oblast Jeseníky byla vyhlášena v roce 1969. Rozkládá se na území okresů Bruntál, Šumperk a Jeseník a zasahuje do dvou přírodních lesních oblastí – Hrubého Jeseníku a Předhůří Hrubého Jeseníku. Podle biogeografického členění republiky jde o tzv. Jesenický bioregion. Na území CHKO, které je od roku 1994 rozděleno do 4 zón odstupňované ochrany přírody, se nacházejí čtyři národní přírodní rezervace (NPR), patnáct přírodních rezervací (PR) a čtyři přírodní památky (PP).

Geomorfologie

Hrubý Jeseník se vyznačuje zaoblenými hřbety, příkrými svahy, hluboce zařezanými údolními s četnými skalními výchozy. Člení se na tři podcelky – Pradědskou, Keprnickou a Medvěděskou hornatinu. Pohoří na severozápadě sousedí s Rychlebskými horami, oddělenými údolím Staříče a Bělé, a na východě s Nízkým Jeseníkem, který je charakteristický široce zaoblenými hřbety a plošinami na rozvodích. Jižně od Hrubého Jeseníku leží Hanušovická vrchovina. Údolí Desné tvoří Šumperskou kotlinu, která odděluje Branenskou vrchovinu od Hraběšické hornatiny.

Vodopis

Jeseníky – jako významná pramenná oblast – byly vyhlášeny chráněnou oblastí přirozené akumulace vod (CHOPAV). Díky velkému množství srážek a geologickému složení se pohoří vyznačuje vysokým odtokem vody. Patří k baltskému i černoomořskému úmoří. Významnější zásoby podzemních vod vznikly v nivách Desné, Moravy a oblastech s ledovcovými sedimenty. V Jeseníkách se rovněž nacházejí vývěry minerálních vod. Nejvýznamnější toky jsou Bělá a Staříč na severu území, Opava a Moravice na východě a jihovýchodě, Oskava na jihu, Merta, Desná a Branná na západě pohoří.

Podnebí

Převažující část nižších poloh leží v tzv. klimatické oblasti chladné, hřbety Jeseníků patří mezi nejchladnější území u nás. Klima na úpatí hor je mírně teplé a průměrně vlhké. Klima na hřebtech je drsné, vlhké a větrné. Návětrné severozápadní polohy pohoří mají vysoké množství srážek, naopak jih a jihovýchod leží ve srážkovém stínu. Zimy na jižním a jihovýchodním předhůří Hrubého Jeseníku a v Nízkém Jeseníku jsou dlouhé a drsné. Výška sněhové pokrývky vrcholů v březnu. Nejvyšší horu Praděd (1491 m n. m.) sníh souvisle pokrývá od konce listopadu do poloviny dubna.

Významnou roli v klimatu pohoří hrají také tzv. anemoorografické systémy (kombinovaný vliv horského reliéfu a povětrnostních podmínek), které jsou jednou z hlavních příčin mimořádného bohatství flóry v ledovcem vytvořených karovitých údolích (Velká Kotlina).

Půdy

V Jeseníkách převládají podzoly, pouze v nižších částech údolních svahů a při okrajích pohoří se vyskytují kambizemě, nepatrné ostrůvky rendzin na vápencích a litozemě na strmých srážech se skalními výchozy (Velká Kotlina, Břidličná aj.). Půdy Jeseníků jsou tedy poměrně chudé, což odpovídá horským podmínkám. Na Rejvízu a Skřítku vznikla významná rašeliniště.

Fauna

V regionu se vyskytuje tzv. hercynská, středoevropská horská fauna odpovídající poměrům hor – montánního a subalpinského stupně i zbytků vrchoviště. Okrajově sem zasahují i některé druhy typické pro Karpaty (čolek karpatský, plž modranka karpatská). Potoky a řeky patří do pstruhového pásma s výskytem vranky pruhoploutvé a obecné. Mezi významné druhy savců patří rys ostrovid, rejsek horský, plch lesní, myšice temnopásá, myšívka horská, netopýr pobřežní a netopýr severní, potenciálně také vydra říční, medvěd hnědý a vlk. Významnými ptáky jsou tetřev obecný, tetřev hlušec, sýc rousný, linduška horská, pěvuška podhorní, kos horský, lejssek malý, ořešník kroupenatý, čečetka zimní, případně i sokol stěhovavý, čáp černý, ledňáček říční,

sluka lesní. K významným obojživelníkům náleží čolek karpatský, čolek horský, k plazům ještěrka živorodá a zmije obecná. Klíčovými reprezentanty fauny měkkýšů jsou závoznatka křížatá, slimáčnice lesní, skalnice lepá, vlahovka karpatská, vřetenatka nadmutá. Hmyz charakterizují šídlo rašelinné, saranče Miramella alpina, střevlík Carabus variolosus, okáčí Erebia euryale, Erebia epiphron, Erebia sudetica, kovovničky, vzpřímenka Lyonetia pulverulentella, zavíječ Udea alpinalis, píďalky (například huňatec alpský), můry a žlutásek borůvkový (Colias palaeno) a další.

Velké šelmy a další savci: medvěd, vlk, rys byli vyhubeni do konce 18. století, nejdéle se udrželi v pralesovitých porostech údolí řeky Desné. Rys ostrovid se v současnosti vyskytuje trvale, ale jen v minimálních počtech (zhruba dva jedinci). Maxima populace dosahovala v 60. letech (20-25 jedinců). Medvěd hnědý sem občas migruje z Karpat, vlk přechází ze severozápadu přes polské hranice. Překážkou většímu osídlení pohoří velkými šelmami je nižší potravní nabídka (důsledek přeměny lesů), rušení vhodných biotopů člověkem (těžba dřeva, rekreace a cestovní ruch) a nelegální lov. Vrací se vydra říční (několik jedinců bylo vysazeno na řece Moravici, vhodnou lokalitu představuje rovněž řeka Opava). Od jihovýchodu a jihozápadu proniká také bobr evropský, který se v posledních letech na českém území opět rozšiřuje.

Spárkatá zvěř, kopytníci: do Jeseníků byl introdukován alpský poddruh kamzika horského, který dosáhl nejvyšších počtů v 90. letech. I současné – poněkud nižší – stavy negativně ovlivňují obnovu lesa ve vyšších polohách. Pro nepuvodnost je vedena polemika o zachování jesenické populace kamzíků. I přes drastickou redukci jelenů, jež způsobila rovněž snížení kvality jejich populace, se nepodařilo dosáhnout počtu, který by byl les schopen uživit. Ve volné krajině chráněné oblasti se dnes zvěř přikrmuje minimálně, je snaha soustřeďovat ji na zimu do prezimovacích obřek. Nadále přemnožení jeleni i divoká prasata stále negativně ovlivňují odrůstání i obnovu lesa, zejména ve vyšších polohách. Srnec obecný se vyskytuje v celé oblasti, hlavně na okrajích pohoří.

2.1. LESY V CHKO JESENÍKY

2.1.1. Rostlinná společenstva CHKO Jeseníky

V Hrubém Jeseníku převažuje horská vegetace a květena, až na výjimky chybí teplomilné druhy. Spadá vesměs do montánního a subalpinského, místy na vrcholech dokonce i alpinského vegetačního stupně. Plošně převažují lesy. Dle geobotanické rekonstrukce (Mikyška et al. 1968) tomu tak bylo i v minulosti.

Plošně převažovaly bučiny, v nižších polohách a na půdách s velkým množstvím živin i květnaté bučiny, na chudších horninách kyselá bučiny, se stoupající nadmořskou výškou klenové horské bučiny, horské smrčiny a v nejvyšších polohách bezlesé hole. Hranice lesa se pohybovala na úrovni hranice současné (1350 m n. m.). Zvláštností Jeseníků je, že zde jako původní chybí kleč. Byla vysazena v 19. století a v současnosti je redukována ve prospěch alpských trávníků a obnovy přírodních jevů (lavin).

V lesích místy vznikla rašeliniště s borovicí blatkou, vrchoviště, prameniště, četné jsou skály. Jeseníky jsou jediné české pohoří, kde je původní tzv. sudetský modřín. V současnosti převažují umělé smrčkové monokultury, dochovaly se však i zbytky suťových lesů, původních horských bučin a smrčín.

Přirozené smrčiny – horské klimaxové porosty s vtroušeným jeřábem ptačím doprovázejí horní hranici lesa. Z řady společenstev horských smrčín (se třtinou chloupkatou, borůvkou, paprkatkou alpínskou, rašelíníkem) jsou v Jeseníkách významné především vzácné smrčiny kapradinové – u Ovčárenské cesty, v horní části Bílé Opavy, ve Velké i Malé kotlině, u Eustachovy chaty, nad Evženkou a Alfrédkou aj.

Listnaté a smíšené lesy v Jeseníkách doplňují smrčiny. Tvoří je převážně bučiny, vázané na submontánní (vrchovina 450 m n. m.) až supramontánní (středohorský, až 1300 m n. m.) vegetační stupeň.

Květnaté bučiny (bučiny a jedlobučiny) jsou charakteristické druhově bohatým bylinným, keřovým a mechovým patrem. Vedle buku lesního je zastoupena jedle bělokorá, javor klen, jilm horský i vaz, jasan ztepilý. Dochovaly se pod hlavním hřebenem Pecný – Břidličná – Máj, na svazích Mravenečnicku, v údolí Divoké Desné a na Branensku.

Klenové vysokobylinné bučiny se vyvinuly na příkře svažitéch stanovištích, v pramenných částech vodo-tečí středohorského vegetačního stupně. Vedle buku lesního je charakteristické zastoupení javoru kle-nu, smrku, jeřábu ptačího. Atypická je Bučina pod Františkovou myslivnou (s dominantní havézí česnáčkovou), v Borové dolině bylo popsáno společenstvo s kapradinou hrálovitou.

Acidofilní (kyselé) bučiny, smrkové bučiny a jedliny se jako přirozené porosty vyskytují na stanovištích hornin chudých na živiny, druhotně také v místě člověkem narušených květnatých bučin. Stromové patro tvoří vedle buku lesního javor klen, smrk ztepilý, jeřáb ptačí, bylinné patro je druhově chudé. V současné době se bučiny dochovaly mozaikovitě s bučinami květnatými v údolí Merty, Divoké Desné, pod Červe-nohorským sedlem, na Černavě i jinde.

Společenstva suťových a roklinových lesů porůstají v horách svahy, skalnatá a suťová extrémní stano-viště. Hlavními zástupci stromového patra jsou javor klen i mléč, jasan ztepilý, buk lesní. Keřové patro reprezentují zimolez černý a růže alpská. Suťové a roklinové lesy jsou známy z údolí Divoké Desné (část Divokého dolu), Borové doliny (už jen zbytky), na Rabštejně aj.

Reliktní bory jsou ve společenstvech Hrubého Jeseníku dochované v místech, kde skalní podloží tvoří křemencové suti. Bylinné patro je druhově chudé, pozornost zasluhuje plazivá forma smrku. Tyto porosty se chrání na Borku u Domašova, Suchém vrchu u Vrba p. Pradědem, Zámeckém vrchu.

Olšiny submontánních a montánních poloh jako kdysi rozsáhlá společenstva Hrubého Jeseníku ve-směs ustoupila zemědělství. Zachovaly se v okolí prameništ horských potoků a horních toků řek, napří-klad Bělé, Bílé a Střední Opavy, Divoké i Hučivé Desné či Podolského potoka.

Společenstva listnatých keřů lavinových drah se vyskytují tam, kde lesy přecházejí do keřových a bylinných společenstev, a na místech, kde růstu stromů brání pravidelné laviny. Dominují zde bříza karpatská a vrba slezská (Velká a Malá kotlina). Roste zde také javor klen, lýkovec jedovatý, růže alpská a vrba šípovitá. Příbuzné společenstvo se nachází u pramenů Bělé (Vysoký vodopád). Tvoří potoční společe-nstvo, dominantní dřevinou je smrk a vrba slezská, častý je i javor klen.

Společenstva horských holí jsou charakteristická a z přírodovědeckého hlediska nejvýznamnější v celé chráněné krajinné oblasti. Ač nevelká a izolovaná, určují přírodní charakter pohoří. Vynikají bohatstvím druhů, jsou cenná výskytem endemitu a tzv. glaciálních reliktních (druhů, které zde přežily z ledových dob) i utvářením unikátních biologických společenstev. Složením a funkcemi jsou ve střední Evropě jedineč-ná. Tvoří je komplexy vrcholových skal, alpské tundry, vysokostébelnatých niv, sedlových rašeliništ, prameništ a subalpínských křovin. Vymezuje je horní hranice lesa. Místa výskytu: hřeben od Ztracených kamenů přes Pec, Břidličnou, Jelení hřbet, Máj, Kamzičnick, Vysokou Holí až k Petrovým kamenům, vrchol Pradědu, Keprníku a Mravenečnicku.

Travná a keříčková společenstva alpských holí na silikátovém podkladu tvoří společenstva vrcho-lových poloh, vystavených extrémním podmínkám (vítr, sníh, chlad), s mělkou kamenitou půdou s minimálním množstvím živin. Projevuje se zde vliv klimatu – vymrzání půdy, vliv větru, srážek, intenziv-ní slunečního záření. Vyskytují se na vrcholu Pradědu, Petrových kamenech, Vozkovi či Keprníku.

Společenstva horských až alpských vysokostébelnatých niv a trávníků se vyskytují převážně kolem alpské hranice lesa. Patří sem jesenické květnaté, kapradinové a vysokostébelné trávníky. Pro jejich výskyt je důležitá teplota, vlhkost a množství živin.

Společenstva prameništ tvoří mokřady na prameništích horských potoků a slunomilná společenstva horských prameništ. Vyskytují se na přítocích potoků, svazích i úpatích.

Společenstva rašeliništ a vrchovišt jsou pro Hrubý Jeseník charakteristická. Vznikla v době poledové v mělkých, bezodtokých a nepropustných sedlech či pánvích. Současný vývoj podmiňují klima a minimální zásahy člověka. Na růstu rašeliničku modelujícího reliéf závisí výskyt ostatních rostlinných druhů, zejmé-na dřevin. V CHKO Jeseníky se vyskytují tři specifické příklady: vrchoviště mezi Vozkou a Keprníkem, rašeliniště s přechody k rašelinným smrčínám v sedle Skřítek (místa přecházejí v rašelinné smrčiny) a typické postglaciální rašeliniště Rejvíz.

2.1.2. Maloplošná zvláště chráněná území, lesní rezervace

S výjimkou několika národních přírodních rezervací představují rezervace v CHKO Jeseníky, u nichž je hlavním či důležitým předmětem ochrany přirozený, přírodě blízký lesní ekosystém, pouze fragmenty původních lesů. Ačkoli jsou všechny přírodní i národní přírodní rezervace zařazeny do první, nejpřísnější chráněné zóny CHKO, ve skutečnosti nejsou bezzásahové v úzkém slova smyslu. Většinou jde o přírodní lesy ponechané samovol-nému vývoji, v rámci ochrannářského managementu (péče o území) se ale i zde provádějí a plánují vybrané zásahy a činnosti. Bezzásahový režim je však dosažitelný a míra lidských intervencí by měla být co nejnižší.

Stávající lesní rezervace

NPR Praděd – komplex přírodních a přírodě blízkých ekosystémů nejvyšších poloh Hrubého Jeseníku, chrání alpskou a subalpínskou vegetaci a přirozená lesní společenstva. Celková rozloha činí 2031 hektarů. Tvoří jej několik částí. Ve Velké a Malé Kotlině převládají přirozené smrčiny a zbytek klenobuko-vého pralesa. Pod Petrovými kameny se vyskytuje jeřábový křivole, v údolí Bílé Opavy unikátní porosty rozvolněných horských smrčín, pralesovité porosty, Divoký Důl s autochtonními lesními porosty extrém-ních stanovišt, suťových a roklinových lesů. Vrchol Pradědu tvoří bezlesé hole, přirozené smrčiny, skály a vrchoviště. Rezervace slouží rovněž jako genová základna (GZ) pro sběr semen (osiva) ekotypu hor-ského smrku a jeřábu.

NPR Šerák – Keprník (1 174 ha) – horské klimaxové smrčiny a horské bučiny pralesovitého charakteru, rozsáhlá vrchoviště s typickou květenou, nevelké hole se skalními útvary pokryté unikátní vegetací. V území se nacházejí důkazy čtvrtohorního zalednění.

NPR Rašeliniště na Skřítku (167 ha) – rašeliniště (asi 850 m n. m.) a přirozené rašelinné smrčiny parkového charakteru s břízou karpatskou připomínají severský tundrový les. Patří mezi území zařazená mezi mokřady mezinárodního významu a chráněná Ramsarskou úmluvou.

NPR Rejvíz – přirozený ekosystém postglaciálního vrchovištního rašeliniště s jezírky a prameništi. Vy-skytují se zde přirozené porosty borovice blatky i břízy karpatské. Obvodové porosty jezírek formují rašelinné smrčiny a rašelinné louky. Toto rašeliniště, největší na Moravě, chrání Ramsarská úmluva.

PR Pod Jelení studánkou – navazuje na NPR Praděd. V nadmořské výšce 1100-1250 m n. m. chrání původní smrkové porosty, hojně využívané pro sběr osiva. Nachází se zde unikátní množství mraveništ. Představuje také vhodný biotop pro kurovitě ptáky.

PR Skalní potok – přirozené lesní porosty, smíšený les na skalnatém a suťovém stanovišti, výskyt horské olšiny.

PR Suchý vrch – reliktní bor na křemencových sutičích devonského stáří, autochtonní porosty borovice a smrku včetně jeho plazivé formy.

PR Bučina pod Františkovou myslivnou – unikátní zbytek klenobukového roklinového pralesa (1200 m n. m.).

PR Jelení bučina – jedinečná ukázka přirozeného smíšeného lesa (květnaté bučiny, smrková bučina pralesovitého charakteru) s výraznou vertikální členitostí a bohatým bylinným patrem. Kromě buku les-ního zde roste javor klen i javor mléč, modřín evropský a jilm drsný.

PR Vysoký vodopád – nejvyšší vodopád Hrubého Jeseníku, obklopen přirozenou horskou smrčinou pralesovitého charakteru, která se nachází na extrémně skalnatém stanovišti.

PR Borek u Domašova – reliktní bor na suti, přirozená dřevinná skladba (smrk, jedle a modřín).

PR Františkov – původní jedlobukové porosty, genová základna.

PR Pod Slunečnou strání – přirozený smíšený les v jedlobukovém lesním vegetačním stupni na extrém-ně balvanitém stanovišti.

PR Rabštejn – skalní útvary, smíšený lesní porost s přirozenou druhovou skladbou. Přirozeným prvkem bučiny je jilm drsný a jasan ztepilý, genová základna.

PR Sněžná kotlina – ekosystémy horských strží, rozvolněné smrčiny při horní hranici lesa.

Nově navrhované lesní rezervace

NPR Šumný potok – přirozený lesní porost – bučiny s klenem, jilmem horským, jedlobučiny, ojediněle dochované exempláře smrku původního ekotypu. Toto území je obklopeno výrazně přeměněnými lesy, proto doporučujeme zřízení rezervace (rozloha 150 ha). Správa CHKO však v současnosti návrh revidovala.

NPR Černá Opava – přirozený vodní tok, niva, břehové porosty, botanická a zoologická lokalita. Původní návrh počítá s rozlohou cca 86 ha, doporučujeme jeho rozšíření na 100 až 120 ha. Potřebné je nahrazení nepůvodních smrkových kultur porosty s převahou olše a lužních dřevin i úprava dřevinné skladby břehových a příbřežních porostů na přítocích. Vyhlášení rezervace se zmíněnými opatřeními výrazně přispějí k zlepšení stavu nadregionálního biokoridoru, zachování přirozené dynamiky toku, zvýšení retence a snížení erozního ohrožení města Vrbna pod Pradědem.

NPR Kosaře – největší zbytek původních bukových porostů Jeseníků. Nacházejí se zde zbytky klimaxové horské smrčiny, alpinské ekosystémy na hřebeni, květnaté bučiny na příkrých svazích i vrcholové skály. Zachovala se zde vegetační stupňovitost. Rozloha navrhované rezervace (117 ha) doporučujeme zvýšit na 150-200 ha.

2.1.3. Územní systém ekologické stability

V CHKO Jeseníky leží dvě nadregionální a 12 regionálních biocenter, klíčových součástí územního systému ekologické stability (ÚSES). Při budování ÚSES by také v tomto území měla být zásadou široká účast subjektů. Všechna biocentra by měla být zařazena do kategorie lesů zvláštního určení z titulu biologické rozmanitosti.

Lesní prvky ÚSES by spolu s lesními rezervacemi měly být východisky pro obnovu přírodě blízkých lesů. Je nutno vyloučit konflikty lesních biocenter s nově uvažovanými stavbami. Většina plochy nyní vymezených lokálních biocenter svým stavem nezaručuje okamžité optimální plnění svých funkcí, proto budou muset být lesy na jejich ploše postupně upravovány (rekonstruovány) směrem k přírodě blízkému, přírodnímu stavu. V lepším stavu jsou biocentra regionálního a nadregionálního řádu, respektive nadnárodního významu (plochy sítě EECONET, například Praděd). Také zde je nezbytné vyloučit projekty a hospodaření, které by mohly snížit biologickou diverzitu a kvalitu území.

Strategie pěstování lesa by se zde měla zaměřit na usměrňovaný přírodní vývoj. Na území jeseníckých nadregionálních biocenter (NRBC) se však provozují aktivity, které představují pro uchování a obnovu přírodních lesů významná rizika či jejich existenci znemožňují. Provádějí se zde intenzivní lesnické zásahy i výrazné zásahy do reliéfu. Jako příklady lze uvést provoz zařízení sjezdového lyžování v NRBC Praděd, pokusy o výstavbu či rekonstrukci rozsáhlé lesní cestní sítě tamtéž či v regionálním biocentru Šerák-Keprník.

U spojovacích částí ÚSES, tzv. biokoridorů, je situace složitější. Mnohé části jsou nefunkční či nedostatečně funkční. V některých biokoridorech je nezbytná úplná rekonstrukce lesních porostů, které nyní mají nevhodnou druhovou skladbu a strukturu, ke skladbě a struktuře přirozenější. Příkladem je nadregionální biokoridor vedený údolím Černé Opavy nebo regionální biokoridor Vozka-Černá stráž.

2.1.4. Stručná typologická charakteristika lesů CHKO Jeseníky

Hospodářské soubory (HS) jsou jednotky rámcového plánování hospodářských opatření vymezené přírodními podmínkami, porostními poměry a funkčním zaměřením lesa. Na území CHKO Jeseníky je nejvýznamnějším hospodářským soubor HS 55 – smrkové hospodářství živných stanovišť vyšších poloh (46 %). V rozmezí 5-13% rozlohy lesů v CHKO se pohybují hospodářské soubory: 75 – přirozené smrkové hospodářství kyselých stanovišť, 53 – smrkové hospodářství kyselých stanovišť vyšších poloh, 51 – smrkové hospo-

dářství exponovaných stanovišť vyšších poloh, 02 – vysokohorské lesy pod hranicí stromové vegetace. Zastoupení nad 1% mají HS 57 – smrkové hospodářství oglejených stanovišť.

Lesní vegetační stupně vyjadřují vztahy mezi klimatem a biocenózou, vedle kombinace bylinných druhů je rozhodující složení přirozené dřevinné složky. Podstatná část CHKO Jeseníky se nachází v pátém a vyšším lesním vegetačním stupni, naopak druhý až čtvrtý stupeň je zde zastoupen jen velmi málo (viz tabulka č. 2), první stupeň se zde nevyskytuje vůbec.

Tabulka č. 1.: Zastoupení lesních vegetačních stupňů na území CHKO Jeseníky podle zón odstupňované ochrany přírody (zdroj CHKO Jeseníky, upraveno)

Lesní vegetační stupeň	I. zóna		II. zóna		Celkové procentuální zastoupení		
	ha	%	ha	%	ha	%	
1. dubový	0	0	0	0	0	0	0
2. bukodubový	0	0	0	0	49	0,13	0,08
3. dubobukový	0	0	0	0	280	0,74	0,47
4. bukový	0	0	0,7	0	510	1,4	0,88
5. jedlobukový	65	1,3	1700	10	15000	40	29
6. smrkobukový	320	6,6	4300	30	17000	45	37
7. bukosmrkový	620	13	5900	36	4500	12	19
8. smrkový	3300	68	3800	23	310	0,84	13
9. klečový	580	12	14	0	0	0	1,0

2.1.5. Administrativní charakteristiky

Na území CHKO Jeseníky se nachází 58 499 ha lesní půdy, kterou z většiny vlastní stát. Restituce však stále probíhají. Řada pozemků již patří i jednotlivým obcím: Rýmařov (400 ha), Vrbno p. Pradědem (70 ha), Světlá Hora (300 ha), Andělská Hora (100 ha), Dolní Moravice (60 ha), Bělá pod Pradědem (550 ha).

Není dořešeno navrácení církevního majetku konfiskovaného v roce 1947. Jedná se především o majetek Arcibiskupství Olomouc (podél Střední Opavy) a Řádu německých rytířů. Do výčtu spadá např. cca 1600 ha ve Zlatých Horách, 737 ha na Rejvíze, 1650 ha v Horním Údolí a 226 ha v Dolním Údolí.

V chráněné krajinné oblasti hospodaří osm lesních správ Lesů České republiky (viz tabulka č. 3). Těžbu dřeva a vysazování mladých stromů většinou zajišťují soukromé firmy.

Tabulka č. 2.: Lesní správy hospodařící v CHKO Jeseník

Lesní správy (LS)	Období lesních hospodářských plánů	Těžební a pěstební společnosti, které zde pracují
LS Jeseník	1.1. 1997 – 31.12. 2006	Lesy Jeseník, a.s.
LS Javorník	1.1. 1998 – 31.12. 2007	*
LS Hanušovice	1.1. 1995 – 31.12. 2004	*
LS Loučná nad Desnou	1.1. 1995 – 31.12. 2004	Desná, a.s.
LS Karlovice	1.1. 1994 – 31.12. 2003	Pradědský lesní závod, a.s.
LS Janovice	1.1. 2001 – 31.12. 2010	Silva servis, a.s.
LS Ruda	*	*
LS Město Albrechtice	1.1. 2002 – 31.12. 2011	Tilia, a.s.

* nejištěno

2.1.6. Funkční charakteristiky

V Chráněné krajinné oblasti Jeseníky se nacházejí tři funkční kategorie lesů (kategorizace lesů je převzata z dosud užívané terminologie):

- *hospodářské*, jejichž posláním je především produkce jakostního dřeva, ovšem při současném plnění ostatních funkcí
- *ochranné*, jejichž funkční zaměření vyplývá z daných přírodních podmínek a hospodaření v nich musí být zaměřeno na zlepšování jejich ochranné funkce. Vymezení tohoto druhu lesů vychází z detailních a dlouhodobých šetření, jejich výměru lze považovat za stabilizovanou. Do této kategorie budou výhledově zařazeny vybrané nově zalesněné části zemědělských pozemků
- *zvláštního určení*, jejich posláním vyplývá ze společenských potřeb, jimiž se řídí i způsob hospodaření

Důležité subkategorie lesů v CHKO Jeseníky

Lesy v pásnu hygienické ochrany vodních zdrojů – ochranný režim se uplatňuje u vodních zdrojů obcí Janovice, Vrbno pod Pradědem a Jeseník u Šumného potoka.

Lázeňské lesy se nacházejí v okolí Lipové-lázní, Jeseníku-lázní a Karlovy Studánky.

Lesy v územích chráněných podle předpisů o státní ochraně přírody zahrnují kromě první zóny CHKO i další maloplošná chráněná území.

Lesy státních zájmů – např. vojenské újezdy a prostory (Ovčárna, Mikulovice-Salisov).

Rekreační lesy – nacházejí se v oblíbených rekreačních místech. Tlak na jejich zřizování sílí.

Genové základny jsou souvislé soubory porostů původních populací lesních dřevin. Rozloha území, na kterých rostou, musí postačovat k udržení genetické proměnlivosti populací, které jsou při vhodném způsobu hospodaření schopné autoregulace přirozenou cestou. Tomuto účelu se přizpůsobuje hospodaření, přičemž se důraz klade na přirozenou obnovu. Genetické základny zároveň většinou plní i funkci biocenter v rámci ÚSES.

Na území CHKO Jeseníky je vyhlášeno a navrženo 8 genových základen (GZ) o výměře 2 962 ha: GZ Rejvíz, GZ Jeseník, GZ Kouty, GZ Orlík, GZ Vrbno-Ludvíkov, GZ Vidly-Praděd, GZ Karlov-Morávka a GZ Bedřichov.

Tabulka č. 3.: Zastoupení kategorií lesa podle zón, stav 1995, (zdroj CHKO Jeseníky, upraveno)

Kategorie lesa	I. zóna		II. zóna		Celkové procentuální zastoupení		
	ha	%	ha	%	ha	%	
Les hospodářský	21	0,43	1500	9,2	1400	39	27
Les ochranný	630	13	80	0,48	6,0	0,02	1,2
nepříznivá stanoviště	36	0,73	36	0,22	6,0	0,02	0,13
vyšokohorské	440	8,9	44	0,26	0	0	0,83
pásmo kosodřeviny	160	3,2	0	0	0	0	0,27
Les zvláštního určení	4300	87	1500	90	23000	61	72
lázeňské, rekreační	0	0	0	0	330	0,87	0,56
uznané obory	0	0	0	0	910	2,4	1,6
ochrana přírody	34	0,68	0	0	0	0	0,06
pod vlivem imisí	4200	86	1500	89	22000	58	69

2.2. HISTORIE A SOUČASNOST LESNÍHO HOSPODAŘENÍ NA ÚZEMÍ CHKO JESENÍKY

Výskyt lesů do značné míry ovlivňuje podnebí. Například sucha a teplo období mezolitu způsobilo značnou absenci lesů. Příznivější podmínky nastaly koncem doby kamenné, kdy se ochladilo a přibýlo srážek. Podle H. Hemliha byla slezská část Jeseníků v pravěku a raném středověku (do 13. století) pokryta lesy ze 68 %, H. Schlinger dokonce uvádí až 80 %. Archeologické a paleobotanické výzkumy ukazují, že mezi nejhodnější dřeviny tehdy patřily duby (i červené), smrky, břízy a jedle, ve vyšších polohách buky, na suťovicích a skalách zase borovice.

Ve středověku sloužily lesy na Jeseníku také jako obrana proti nájezdníkům (tzv. Slezská preseca). Mnohé z nich se proto nesměly kácet. Lesní porosty poskytovaly obyvatelům topivo, píci, stavební materiál i úkryt před nebezpečím. Intenzivně využívané lesy se nacházely maximálně do 800 m n. m., těžba dřeva nikdy neměla holosečný charakter. Ještě v 1000 m n. m. byla patrná lidská činnost. Vyšší polohy a obtížně přístupné lokality zůstaly nedotčené.

Řada lesů se stala přirozenou součástí pohraničního hvozdu, který si dlouho uchovával charakter pralesa. Do konce 12. století sahala osídlení Hornomoravského úvalu na severu po Olomouc, Šternberk a Uničov. Celý kraj dále k severu tvořil rozsáhlý zeměpanský prales Střelná. Na severovýchodě se rozkládalo velké lesní území zvané Luboška panství Šternberk a lesní komplexy panství Sovinec, které již navazovalo na prales Hrubého Jeseníku.

Ve 12.-13. století došlo při kolonizaci k dělení pralesa. S rozvojem těžby rud vznikala horní města, což přineslo rozsáhlé odlesňování. Železná hutě spotřebovaly velké množství dřeva, které se postupně těžilo i ve vyšších polohách. V důsledku exploatace holých sečí bez následné obnovy lesních porostů a také vinou extenzivní pastvy došlo k poklesu horní hranice lesa a rozšíření horských holí (18. století).

Konec 19. století zaznamenal umělé zalesnění části holí smrkem a klečím; pokusy s borovicí limbou ztroskotaly. S úpadkem těžby rud přešly horní obce převážně na zemědělství, což v důsledku znamenalo další ničení lesa, a to i v srdci jeseníckého pralesa. Pralesovité porosty se pak nejdéle udržely v údolí Desné, kde měly ještě kolem roku 1750 značnou výměru, menší plochy zůstaly na svazích Keprníku.

Holosečné hospodářství a umělá obnova přeměnily většinu lesů na smrkové monokultury. Invazi smrku na úkor listnáčů dokládají záznamy Julia Micklitzeho, nadlesního v Karlově Studánce z roku 1857. Jeho studie ukazuje, že druhové složení Hrubého Jeseníku bylo mnohem pestřejší, než je dnes. Smrkové porosty zabíraly pouze 24 % území, bukové porosty 48 %. Zbytek pokrývaly lesy smíšené, v nichž tehdy ještě převládala buk. Umělá výsadba stromů se v širším měřítku uplatňuje od konce 18. století, po roce 1860 pak zcela převládala. Ve velké míře se používalo sadebního materiálu nevhodného provenience.

V polovině 50. let 20. století přibýly další hektary smrku, zabíral už celých 65 % výměry lesní půdy. Zato rozloha území s bukovými porosty se snížila na pouhých 3 %. Také ve zbytku smíšených lesů již převládala smrk. Například v povodí Hučivé Desné došlo k nárůstu ploch smrku z 27 % v roce 1857 na 62 % v roce 1947; u pramenů Branné z 33 % smrku v roce 1857 na 94 % v roce 1947.

Po druhé světové válce se negativní trendy v lesním hospodářství ještě prohloubily. Kromě navyšování zastoupení smrku (o dalších cca 15-19 % v neprospěch smíšených porostů) přetrvávalo vysazování nevhodných ekotypů i ve vyšších polohách. Krátké období obnovy lesa na biologickém základě (1953-1956) vystřídala desetiletí velkoplošného holosečného hospodaření, což vedlo k oslabení porostu. Snadněji pak podléhaly povětrnostním vlivům, polomům a vývrátům; vznikaly obtížně zalesnitelné holiny. Souvislé horské porosty byly ve vyšších polohách rozbity, jejich mikroklima zničeno.

Druhá polovina dvacátého století přinesla lesům další újmu v podobě znečištění ovzduší. V důsledku lokálního odumírání lesa se těžilo i ve velmi nepřístupných polohách (tzv. imisní těžby). Sucha počátku 90. let, degradace půd i vysoké počty vysoké zvěře stav lesa dále zhoršovaly. Reliéf i vodní režim byly poškozeny výstavbou rozsáhlé sítě lesních cest, budované velmi často pouze s ohledem na těžbu. Synergické působení škodlivých vlivů, kumulace poškození a nevhodného hospodaření, vysušování i změna druhové skladby vyústily do hluboké krize lesa, jehož obnova byla ohrožena v samotných základech (zejména ve vyšších polohách).

Přečerpávací vodní elektrárna Dlouhé Stráně je příkladem stavby, která dramaticky poznamenala lesy Jeseníků. Zničila rozsáhlé lesy v údolí Divoké Desné, zdevastovala celou horskou skupinu Mravenčíku a lesy na úbočích údolí. Ovlivnila také pramenou oblast Mertvy a porosty západního úbočí hlavního hřebene. Stavba podobných elektráren byla zvažována i v následujících lokalitách: Spálený vrch (nad Loučnou, nad Desnou), Žárový vrch (nad Vidly a Ludvíkovem), Mazance (nedaleko Rabštejna na Rýmařovsku) a na hlavním hřebeni (Břidličná).

2. 3. NEGATIVNÍ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ KVALITU LESNÍCH EKOSYSTÉMŮ

2.3.1. Vlivy lesního hospodaření

Dřevinná skladba

Skladba lesních porostů významně ovlivňuje jejich kvalitu i stabilitu. Podíl jehličnanů, zejména smrku, se v minulých stoletích postupně zvyšoval, až dosáhl podílu 83 %; v 1. věkovém stupni dokonce přes 90 %. Většina lesů má charakter monokultur. Ojedinele se zachovaly smíšené porosty přirozené skladby, vzácné jsou porosty bukové. Mimořádnou kvalitu má autochtonní sudetský modřín.

Přirozenou skladbu jeseníckých lesů určuje pět převažujících druhů dřevin: buk lesní, smrk ztepilý, jedle bělokorá, javor klen, jeřáb ptačí. Vyjma specifických stanovišť (např. rašeliniště, aluvia, prameniště, skály a sutě) tvořily ostatní dřeviny vždy jen příměs porostů. Současná druhová skladba lesů tedy naprosto neodpovídá jak skladbě původní, tak skladbě potenciálně přirozené/modelové.

Dnešní skladba lesů byla degradována de facto na dva druhy: smrk ztepilý a buk lesní. Původní lesy tvořily v naprosté převaze porosty smíšené nebo bučiny s příměsí ostatních dřevin. Vyjma plošně nevelkých výjimek (lesní rezervace, prvky ÚSES) lze dnes ostatní druhy pokládat jen za dřeviny vtrošené. Změna přirozené druhové skladby na zcela umělou proběhla během relativně krátké doby asi 200 let. Obnova původní skladby bude ale náročná, nákladná a dlouhodobá (lesníci uvádějí cca 2-3 % za desetiletí).

Tabulka č. 4.: Dřevinná skladba lesa v CHKO Jeseníky podle zón odstupňované ochrany přírody (zdroj CHKO Jeseníky, upraveno)

Zóna	I. zóna		II. zóna		III. zóna		Celkem	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
<i>smrk ztepilý</i>	4497	92	14039	91	29114	79	48150	84
<i>smrk pichlavý</i>	0,11	0	2,3	0,01	0,35	0	2,8	0
<i>jedle bělokorá</i>	2,1	0,04	11	0,07	146	0,4	158	0,27
<i>jedle obrovská</i>	0	0	0	0	2,3	0,01	2,3	0
<i>douglaska tisolistá</i>	0,24	0	1	0	24	0,06	25	0
<i>borovice lesní</i>	4,8	0,1	2,4	0,01	88	0,24	95	0,17
<i>vejmutovka</i>	0	0	0	0	2,5	0,01	2,5	0
<i>kosodřevina</i>	162	3,3	66	0,41	0	0	228	0,4
<i>blatka</i>	46	0,94	0	0	0	0	46	0,08
<i>modřín evropský</i>	4,0	0,08	52	0,32	827	2,3	883	1,5
<i>duby</i>	0	0	1,1	0	36	0,1	37	0,06
<i>buk lesní</i>	115	2,4	1193	7,4	4469	12	5777	10
<i>habr</i>	0	0	0	0	11	0,03	11	0,02
<i>javor mléč</i>	0	0	0,94	0	15	0,04	16	0,03
<i>javor klen</i>	9,5	0,19	76	0,47	521	1,4	606	1,1
<i>javor jasanolistý</i>	0	0	2,5	0	0	0	2,5	0
<i>jasanolistý</i>	1,4	0,03	21	0,13	130	0,35	152	0,26
<i>jilm</i>	0,74	0,02	0,56	0	9,8	0,03	11	0,03
<i>bříza</i>	12	0,24	22	0,14	567	1,5	601	1,0
<i>jeřáb</i>	10	0,21	9,2	0,06	26	0,07	46	0,08
<i>lípa</i>	0	0	2,5	0,01	114	0,31	117	0,2
<i>olše lepkavá</i>	18	0,4	33	0,21	423	1,2	474	0,82
<i>olše šedá</i>	0	0	2	0,01	202	0,55	205	0,35
<i>olšička zelená</i>	0,13	0	4,6	0,03	0	0	4,8	0,01
<i>osika</i>	0	0	0,4	0	8,0	0,02	8,4	0,01
<i>topol</i>	0	0	0	0	3,1	0,01	3,1	0,01
<i>vrba jíva</i>	2,7	0,05	0,56	0	5,7	0,02	8,9	0,02

Tabulka č. 5.: Modelové zastoupení dřevin na území CHKO Jeseníky podle zón odstupňované ochrany přírody (ha, %), (zdroj CHKO Jeseníky, upraveno)

Dřevina	I. zóna		II. zóna		III. zóna		Celkem	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
<i>smrk</i>	3343/3945	68/80	7373/9555	45/58	7079/9122	19/24	17766/22621	30/39
<i>jedle</i>	226/351	5/7	2436/4029	15/25	9413/13325	25/36	12085/17704	21/30
<i>borovice</i>	0	0	0	+	1	+	1	+
<i>blatka</i>	53/66	1	0	0	1	+	1	+
<i>buk</i>	294/381	6/8	3540/4765	22/29	12986/16954	35/45	16820/22100	29/38
<i>javor mléč</i>	0	0	0	0	15/23	+	15/23	+
<i>javor klen</i>	70/144	1/3	708/1516	4/9	1590/4068	4/11	2367/5728	4/10
<i>bříza</i>	69/103	1/2	63/64	+	26/35	+	161/202	+
<i>jeřáb</i>	191/487	4/10	265/431	2/3	240/242	1	649/1161	1/2
<i>osika</i>	0	0	2	+	21	+	23	+
<i>olše</i>	5/7	+	14/19	+	98/145	+	117/171	+
<i>lípa</i>	2/3	+	56/121	±1	315/941	1/3	373/1066	1/2
<i>jasan</i>	1	±1	35/64	+	92/191	±1	119/255	±1
<i>jilm</i>	8/9	+	69/108	±1	147/227	±1	234/344	±1
<i>dub</i>	1	+	1	+	158/220	±1	160/222	+
<i>habr</i>	0	0	0	0	10/17	+	10/17	+
<i>břek</i>	0	0	0	0	1	+	1	+
<i>třešeň</i>	0	0	0	0	1	+	1	+

Vážný problém představují desítky kilometrů čtverečních monokultur II. a III. zón CHKO. Ty zde popírají přirozené druhové složení i vegetační stupňovitost lesa, zásadně snižují jeho stabilitu a jako biotop jej degradují. Jako příklady lze uvést Medvěděskou hornatinu na severovýchodě CHKO, část Branenské vrchoviny i Kepnické hornatiny (masív Vozka, Černá Stráň).

Výsadba druhé a třetí generace umělých smrčů na stanovištích původních jedlobučin negativně ovlivnila strukturu, chemické i biologické vlastnosti lesních půd. Oslabila mikrobiální život v půdě a změnila její chemismus (okyselování, nepřirozený koloběh prvků a živin atd.). Také dochází k jejímu vysušování a zhuňování. Půdy pod monokulturami mají slabou retenční schopnost, jsou náchylné k poškození a erozi.

Monokultury snadno podléhají větru, hmyzu i zvěři. Snadno je může ohrozit velkoplošný kalamitní rozpad. Představují riziko také pro přiléhající porosty. Čím je stejnověková smrková monokultura rozsáhlejší, tím se zvyšuje riziko jejího kalamitního rozpadu, tím obtížnější a na vstupy a energie náročnější je její udržení i převod na kulturu smíšenou.

Monokultury nesplňují funkci biotopu rostlin a živočichů (výrazné ochuzení potravní nabídky, její nepřirozená změna a distribuce v průběhu roku, likvidace úkrytů atd.).

Věková skladba

Věková skladba jeseníckých lesů není vyvážená. Rozdíly existují i mezi jednotlivými lesními hospodářskými celky. Obecně se nadnormativní množství porostů nachází v I. věkové třídě, ve vyšších polohách pak ve třídě VII. a vyšší. Tam je naopak nedostatek stromů prvních třech věkových tříd. Tato nerovnováha má zásadní vliv na vyrovnanost produkce. V tzv. přestálých porostech v horských polohách se však soustřeďují původní, geneticky nesmírně cenné lesní ekosystémy.

Tabulka č. 6.: Věková struktura lesů na území CHKO Jeseníky podle zón odstupňované ochrany přírody (zdroj CHKO Jeseníky, úprava M. Miček)

Zóna Věk	I. zóna		II. zóna		III. zóna		Celkem	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
0-10	210	4,3	230	12	4600	12	6800	12
11-20	150	3,0	990	6,0	3100	8,4	4300	7,3
21-30	210	4,3	1500	9,1	3600	9,6	5200	9,0
31-40	140	2,9	1200	7,4	4300	1,6	570	9,7
41-50	100	2,1	640	3,9	2000	5,4	2800	4,7
51-60	98	2,0	1100	6,8	2800	7,4	4000	6,8
61-70	230	4,6	1400	8,7	3300	8,8	4300	8,4
71-80	110	2,2	940	5,7	3000	8,1	4100	6,9
81-90	520	10	970	5,9	3100	8,3	4600	7,8
91-100	190	3,8	970	5,9	2700	7,2	3800	6,6
101-110	260	5,3	1000	6,2	1800	4,8	3100	5,2
111-120	160	3,3	680	4,2	1300	3,5	2100	3,7
121-130	330	6,8	1100	6,4	680	1,8	2100	3,5
131-140	730	15	810	5,0	510	1,4	2100	3,5
141-150	560	11	340	2,1	290	0,78	1200	2,0
151-160	220	4,4	230	1,4	160	0,43	610	1,0
161 a více	690	14	470	2,9	98	0,26	1300	2,2

Struktura lesa, důsledky jeho unifikace a dopady zpřístupnění porostů

Současné lesy Jeseníků netrpí jen změnou druhové skladby, ale také nepřírozenou prostorovou strukturou. Homogenitu a heterogenitu lesních komplexů v přírodní krajině (jejíž potenciál zůstal na většině plochy CHKO zachován) předurčuje morfologie terénu, vegetační stupňovitost a oblastní klimatické stanovištní anomálie. Ve vazbě na výše uvedené a původně převažující smíšené porosty lze dovodit, že souvislé, strukturou obdobné porosty se vyskytovaly ve třech polohách: ve vyšších polohách hřebenů a na vrcholech, v polohách horských úbočí a svahů (s rozdíly vzhledem k expozici a exponovanosti lokality); třetí relativně charakteristickou strukturální skupinou byly porosty říčních a potočních niv a aluvií na dně horských údolí. Za výrazné přirozené strukturální anomálie lze označit porosty na sutích a v pramenných oblastech.

Také uvnitř zjednodušených strukturálních jednotek byla stavba tehdejších lesů odlišná od stavby lesů současných. Geomorfologická a klimatická predispozice Jeseníků s výraznými rozdíly podmínek jednotlivých stanovišť, umožnila na relativně malém území vznik velmi pestré vnitřní mozaiky lesů, tvořených různými typy listnatých, smíšených i jehličnatých porostů rozdílného věku a uspořádání.

Strukturu lesů výrazně ovlivňovalo množství vody, mikroklima a charakter přirozené obnovy, ale také působení dlouhodobých teplotních a srážkových výkyvů. Lze předpokládat jejich dlouhodobý účinek na konkrétní lokality, místně mohly mít za následek i dočasný ústup lesů. Největší význam však zřejmě mají obnova pod trvalým dřevinným krytem a bohatá horizontální stavba porostů, které zajišťují výraznou odolnost původních lesů vůči působení externích faktorů (např. větru). Výraznější vlivy morfologicko-klimatických anomálií mají jen lokální ráz (např. pády lavin v jeseníckých kotlích).

Zásahy člověka výrazně poznamenaly přírodní strukturu až s využíváním holosečného hospodaření a umělé obnovy lesa na velkých plochách. Výrazně se tak snížila vnitřní diverzita porostů, postupně se stíraly rozdíly mezi jednotlivými strukturálními jednotkami.

Hloubku přeměny přirozené porostní struktury na strukturu přírodě vzdálenou až umělou lze odhadnout s ohledem na charakter obnovy (výsadbou monokultur či smíšených porostů, jejich vzájemný poměr apod.), časovou posloupnost změn (těžby a obnova na malých či velkých plochách), stanovištní poměry obnovovaných ploch (např. suti či živné půdy), dosažitelnost lokalit dopravou (existence lesních silnic či železnic), způsoby těžeb předchozích porostů aj. Významným projevem poruch původní struktury lesa jsou extrémní situace a katastrofy (sesuvy, polomy a vývraty, kalamity podkorního hmyzu).

Zahušťování dopravní sítě v lesích výrazně ovlivnilo jejich přirozenou strukturu, obzvláště pak masivní výstavba lesních cest a svážnic v souvislosti s technizací těžby a přepravy dřeva. Stavba prvních lesních silnic v údolích podél horských toků či používání plávek dřeva sice strukturu lesa narušuje, ne však nijak významně.

Budování lesní dopravní sítě na svazích a podél drobných přítoků ale přetváří reliéf celého pohoří; závažným způsobem zasáhlo do vodního režimu a odtokových poměrů. Výsledkem je vysoušení lesů, snížená půdo-ochranná funkce, zvýšená eroze a odplavování lesních půd, změna druhové a věkové skladby i podmáčení odlesněných ploch, svahové sesuvy, změna v zásobování vodou a živinami, drenážování a vysušování pramenišť, zvýšení ohrožení větrem i narušení mikroklimatu. Ačkoliv v oblasti existují stovky až tisíce kilometrů lesních cest, svážnic a přibližovacích linek, jejich vliv na les není dostatečně zmapován.

Vysoká strukturální a stanovištní různorodost porostů je garantem stability lesa, indikátorem kvality a přirozenosti lesního prostředí. Mezi indikační druhy dokládající kvalitu a zachovalost přírodních lesních struktur patří lesní kůr (tetřev, tetřevka a jeřábek). Jejich ústup až vymizení časově koresponduje právě se změnou struktury, používáním velkoplošných sečí a stavbou lesních cest. Kurové vyžadují etážovitost porostů, výstavky, pramenišťe i sušší plošky – popeliště a členité porostní okraje s bohatým podrostem.

Holiny a holoseče

Holosečné hospodaření s velkoplošnou umělou obnovou se v Jeseníkách používalo přibližně od roku 1800. Do poloviny 20. století se ale podařilo souvislé porosty na převažující ploše pohoří obnovit (byť ne v původním druhovém složení).

Konec padesátých let však přinesl dlouhodobé plošné užívání rozsáhlých holých sečí. Jejich rozsah i velikost holin kulminovaly v osmdesátých a počátkem devadesátých let. To se již často objevovaly rozsáhlé kalamity a rozpad porostů v důsledku nešetrných těžeb. Charakteristické bylo otevírání porostních stěn v exponovaných polohách, výrazný nárůst kurovcových těžeb a imisní těžby. Došlo k odlesnění významné plochy pohoří – nejen jednotlivých hor (např. Sokolí vrch, Medvědí vrch, Černý vrch, Spálený vrch, Klínová hora, Medvědí hřbet a mnohé další), ale i celých horských skupin (např. Medvědí hora – Dlouhá stráň – Velká Jezerná, Šerák – Obří skály – Sněhulák, Plošina – Žárový vrch – Lyra). Na obrovských plochách tak byly zlikvidovány přirozený vodní režim a porostní klima. Objevila se rozsáhlá eroze.

K rozšiřování holin docházelo také v první polovině 90. let (Kamenec, Polom, Děrná, Orlík, Rovný vrch). I když jejich celková výměra pomalu klesá, mnohé lokality stále zaznamenávají stagnaci či dokonce rozšiřování (Jelení loučky, Osikový vrch, Šerák, Malá a Velká Jezerná, jihozápadní úbočí Vozky, Ostrý vrch). Poškození vzrostlého lesa urychlují nešetrné těžby v porostních stěnách, nadměrné prořezávání porostů, tzv. asanační kurovcové těžby, otevírání porostního pláště lesní cestní sítí a nedostatečné používání melioračních a zpevňujících dřevin.

Vzhledem k zhoršenému zdravotnímu stavu mladších výsadeb (ve věku od 35 do 60 let) i starých porostů (od 130 let věku výše) existuje vysoké riziko plošného rozpadu lesa a vzniku nových holin. Stablní porosty, tvořící základ obnovy lesů v minulém století, však dnes již až na výjimky neexistují, zbytkové porosty ve vyšších a vrcholových polohách jsou destabilizovány a nepředpokládá se jejich dlouhá životnost.

Mezi dosud velmi podceňovanou rizika patří změna vodního a teplotního režimu na holinách. V hřebenových a vrcholových polohách na exponovaných severozápadních, západních až jihozápadních úbočích se v posledních letech výrazně projevuje změna struktury i chemismu půd. Dochází k blokování příjmu některých prvků i živin, usychání, poškozování výsadeb mrazem. Ochrana vysazených stromů se setkává s řadou problémů, obzvláště lesní zvěř zde každoročně napáchá značné škody.

Holiny negativně ovlivňují i sousedící porosty, obzvláště oslabení zaznamenávají lesy ležící ve směru převládajících větrů z holiny. Plocha lesů postižených holosečným hospodařením je tedy mnohem vyšší nežli výměra území samotných holin.

Eroze, vodní režim, retence

S ohledem na geologii, klima a morfologii území, změny vegetačního krytu a zásahy do reliéfu patří Jeseníky mezi erozně výrazně ohrožená pohoří. Změna druhové skladby lesa i zásahy do reliéfu a vodního režimu erozi posilují a její důsledky prohlubují.

Pro tvorbu odtokového režimu jsou důležité charakteristiky vegetačního pokryvu (druhová skladba, věk, poměr zalesněných a odlesněných ploch), charakter půdy a utváření terénu, srážkový úhrn i rozložení srážek v prostoru. Mezi důležité faktory patří rovněž načasování srážek, významná část jich přichází mimo vegetační období. Malá vrstva půdy na hřebenových partiích a svazích nemůže zachytit velké množství vody. Ta proto po vydatných deštích odtéká povrchovým i mělkým podpovrchovým odtokem do rýh, strží a toků, kde se podílí na tvorbě průtokových vln s erozními účinky.

Pro omezení vzniku eroze a posílení retence lesů má velký význam udržení přirozeného reliéfu terénu, členitého mikroteluru porostů a minimální stupeň narušení humusové vrstvy lesních půd. Tvrzení, že "plošný úbytek půdy nepřekročil hodnotu potencionální eroze danou přírodou a půdní úbytek je nahrazován půdní tvorbou" (Jařábáč, 1997), není v souladu s prokazatelnými rozdíly v bystrinných korytech, na svážnicích apod. Výzkumné práce v bystrinných oblastech ukázaly, že přínos hrubého šterku z bezlesé oblasti je až 21krát větší než ze stejného povodí zalesněného (Válek).

Člověk svou činností a způsobem hospodaření přirozené erozní procesy v CHKO Jeseníky výrazně urychлил. Nejvýznamnějším projevem eroze jsou půdní sesuvy. V některých polohách vznikly strže a zemní laviny (např. v povodích Hučivé Desné a Černé Opavy). Pokud ekosystém není stabilizován, pak sanace velkých plošných sesuvů není řešitelná jen biotechnickými zásahy, ale vyžaduje i úpravu dřevinné skladby na úkor smrku. Právě ten měl vysoké zastoupení na plochách, kde došlo k půdním sesuvům. Z 86 sesuvů půdy v Hrubém Jeseníku se více než 97 % odehrálo na území osázeném smrkem (Sokol, 1964).

Eroze se v Jeseníkách neomezuje jen na strmé svahy. Významné erozní jevy probíhají v korytech řek a horských potoků, na úpatích svahů, v potočnicích (říčních) nivách a aluviích. Kromě sklonu toku či svahu a moci a charakteru půd se výrazně uplatňují morfologie toku, stav nivy a její aktuální porosty. V důsledku nevhodného trasování sítě lesních cest a nepůvodního uspořádání porostů má většina toků výrazně pozměněnou morfologii i prostorové parametry. Konečným efektem je vysušování, urychlení hloubkové eroze (zahlubování toků) i plošná devastace niv. Dochází k ní při stržení smrkových porostů (tzv. skalpování nivy), tvorbě zátarasů a průlamových vln. Takto jsou ohroženy nivy Bílé, Střední i Černé Opavy nad Vrbnem p. Pradědem, niva Hučivé Desné, přítoků Bělé (např. Šumný a Borový potok) a další.

2.3.2. Klimatické vlivy

Starší smrkové porosty v horských polohách výrazně poškozují námraza a sníh. Vysoce přrůstavé smrkové monokultury nevhodné proveniencí snadno podléhají větru. Mimořádné kalamity působí bořivé větry v lesích podél návětrných hřebenů, na podmáčených stanovištích a v exponovaných polohách. Nejvíce porosty ohrožují začátkem zimy a jara, kdy je půda rozměklá na stromech leží těžký mokrý sníh.

Škody různého rozsahu způsobené větrem vznikají každoročně. Kalamity postihující rozsáhlá území se objevují jednou za 10-30 let. Například v roce 1868 se kvůli větrné kalamitě muselo zpracovat 550 000 m³ dřeva, v roce 1955 1 000 000 m³, v roce 1975 250 000 m³ a v roce 1985 478 500 m³. V posledních dvou desetiletích se nahodil těžby pohybují v rozmezí od 220 do 480 tisíc m³. Kalamity stále vysoce naplňují těžební etát a omezují prostorovou úpravu lesa.

V roce 1987 vítr poškodil rozsáhlé porosty oslabené těžbou na Medvědí vrchu, Orlíku, Rovném vrchu, Výrovce, Jezerníku, Sokolím vrchu. Mnohé ze zbylých porostů následně smetla víchřice na přelomu let 1992 a 1993. K dalším škodám větrem došlo v letech 1997-2000 na Ostrém vrchu a severním úbočí Vysoké hole pod Ovcárenskou silnicí v NPR Praděd. V listopadu 2000 vítr po nevhodných těžbách dále poškodil vrcholové partie Medvěděské hornatiny a hlavního hřebene (Orlík, Jelení loučky, Lysý vrch, Výrovka).

Na poškozování lesů se výraznou měrou podílejí nevhodně prováděné mytní těžby a sanace kůrovcem napadených stromů, které způsobují další nežádoucí oslabení stability porostů. Při vzniku otevřených porostních stěn a odlesnění návětrných úbočí dochází k prodouávání, vymrzání a vysušování porostů. V důsledku toho odumírá přirozené zmlazení a lesní půdy zarůstají bylinnou vegetací.

Na zdravotním stavu lesa se rovněž podílí nedostatek srážek (např. extrémně suchá léta počátku devadesátých let). Vysoké teploty představují nebezpečí hlavně v odkrytých porostních stěnách (korní spály). V porostech rozčleněných lesními cestami dochází ke změnám teplotních a vlhkostních poměrů. Možné riziko, které by z toho mohlo vyplývat, zatím nikdo podrobně neprozkoumal. Období sucha spojené se srážkovými deficity nepříznivě ovlivňují také příjem živin z půdy.

Klimatické faktory mohou zvýšit negativní účinek znečištění. V důsledku synergického působení imisí a mrazového šoku došlo v letech 1978-1979 k rozsáhlému poškození porostů.

Sněhové laviny, které patří mezi přirozené projevy horských ekosystémů, se v Hrubém Jeseníku nevyskytují příliš často. Padají především v Malé a Velké kotlině, Červené hoře, v revíru Vernířovice na lesní správě Loučná. V oblastech karu a kotlí patří laviny k rozhodujícím faktorům, které podmiňují existenci chráněných subalpínských společenstev a floristickou bohatost těchto lokalit.

2.3.3. Vlivy znečištění ovzduší

Znečištění ovzduší stále negativně ovlivňuje stav lesních porostů, ať už primárně (poškození stromů) nebo sekundárně (negativní ovlivňování chemismu, struktury, mikrobiálního života a látkové výměny lesních půd atd.). V CHKO Jeseníky hraje důležitou roli nejen samotné znečištění, ale zejména jeho synergické působení spolu s extrémními klimatickými faktory.

Imisní zatížení CHKO bylo zpracováno pomocí modelu disperze (Hadaš), exaktní dlouhodobá měření doposud chybí (s výjimkou stanice ČHMÚ Rejvíz, která měří hodnoty SO₂ od roku 1981).

Hodnoty průměrných měsíčních koncentrací SO₂ se pohybují v rozpětí 6-68 pg.m⁻³. Nejvyšší průměrné hodnoty byly zaznamenány v letech 1985-1987 s maximy v prosinci až únoru. Z modelů vycházejí průměrné roční koncentrace SO₂ v hodnotách 25-45 pg.m⁻³ v údolních polohách s lokálními zdroji imisí a 16-20 pg.m⁻³ na hřebeni.

Koncentrace oxidů dusíku podle modelu dosahují maxima v údolních polohách (hodnoty 15-40 pg.m⁻³, na hlavním hřebeni 5-10 pg.m⁻³). Ve stanici Švýčárna naměřili v roce 1994 ve vegetačním období měsíční průměrné koncentrace mezi 10-15 pg.m⁻³, krátkodobě v lednu překročily i 20 pg.m⁻³.

Významnou roli hraje ozón (dle stanic Švýčárna /VÚLHM i Jeseník /ČHMÚ). V roce 1995 byla zjištěna roční průměrná koncentrace 83 pg.m⁻³. Ozón vykazuje výrazná maxima v dubnu a na přelomu července a srpna s nejvyššími hodinovými koncentracemi 160 pg.m⁻³.

Poškození smrkových porostů se nejvíce objevuje v nejvyšších polohách CHKO. Pásmo ohrožení A není vylíšeno, v pásmu ohrožení B je většina dospívajících a dospělých porostů. Vyskytuje se na hlavním hřebeni od Skřítku přes Praděd po Kepník, na Jeleních loučkách, Medvědí vrchu, Lyře a Mravenečnicku. Pásmo ohrožení C navazuje na pásmo B, pokrývá střední horské polohy. Pásmo ohrožení D se nachází v nižších polohách, souvisle na jihu území. V horských lesích (nad 1000 m n. m., pásmo B) se vyskytují porosty s nejvyšším stupněm poškození.

Hrubý Jeseník patří mezi imisemi středně poškozené oblasti, vyplývá to z výzkumů provedených v roce 2000. Množství živin v půdách odpovídají středním a spodním hodnotám zjištěným v jiných oblastech, nevyskytují se hodnoty extrémně nízké. Lesní porosty jsou hlavními živinami (N, P, K) zásobeny relativně dobře, problémy se ale mohou vyskytnout u vápníku a hořčíku.

Nízké pH půd, vysoká koncentrace toxického hliníku, malé množství vápníku a přítomnost dusíkatých sloučenin narušují rovnováhu nezbytnou pro přísun hořčíku. Nedostatek tohoto prvku v půdách Hrubého Jeseníku je podle Státního zkušebního ústavu zemědělského nejvyšší ze všech dosud sledovaných oblastí.

Obvykle se pH srážek pohybuje kolem hodnot 5-5,2, nejnižší zjištěné pH srážek bylo 2,8. V půdním humusu se hodnoty pH pohybují od 3,0 do 4,4, v nižších polohách 4,0-4,5 pH. Pod bukovými porosty je pH o 0,3-0,5 vyšší. Nejnižší kyselost půd byla zjištěna na Červenohorském sedle – pH = 2,89.

2.3.4. Vlivy biotických činitelů

Kůrovec

Kůrovec patří mezi nejvýznamnější biotické činitele jeseníckých lesů. Jde především o lýkožrouta smrkového (Ips typographus), lýkožrouta menšího (Ips amitinus), v menší míře o lýkožrouta lesklého (Pityogenes

chalcographus) a v poslední době i o lýkožrouta severského (Ips duplicatus), na nových holinách se objevuje klikoroh borový.

Podle posouzení kůrovce kalamity z let 1995-1998 (po suchých letech 1993-1994) lze s vysokou pravděpodobností předpokládat útlum kůrovce.

Předmětem sporu se stávají tzv. asanační zásahy, zejména v rezervacích, které jsou často příčinami následného poškození porostů větrem či dalšími činiteli.

I přes opakované diskuze o smyslu asanačních zásahů pokračuje Správa CHKO Jeseníky ve víceméně paušálním povolování asanačních zásahů proti kůrovci i v pralesovitých porostech a porostech blízkých přirozenému stavu, zejména v NPR. Moderní diferencované přístupy aplikované na kůrovcovou problematiku v řadě evropských chráněných území podobného charakteru se zatím v chráněné krajinné oblasti nevyžívají.

Škody způsobené zvěří

Přemnožená vysoká zvěř každoročně napáchá na lesních porostech značné škody. Zničí až 25 % smrkových porostů II. a III. věkové třídy. Normované kmenové stavy spárkaté zvěře stanovené v roce 1993 okresními úřady v okresech Jeseník, Bruntál a Šumperk měly být dosaženy v roce 1995. Ačkoliv se množství zvěře oproti počátku devadesátých let snížilo, normovaných stavů doposud nebylo dosaženo. To se projevuje zejména ve vrcholových partiích pohoří, kde se jelení zvěř ve vegetačním období soustřeďuje a se zvěří kamzičí ohrožuje přirozenou obnovu v rozpadajících se autochtonních porostech 7. a 8. lesního vegetačního stupně.

Houbové choroby

Houbové choroby (červená hniloba, václavka, troudnatci a další) napadají především uměle zakládané lesy. Napadení ve většině případů souvisí s mechanickým poškozením povrchu kmene, například okusem a loupáním jelení zvěří. U stejnověkých kultur rovněž dochází k oslabení přirozené mykorhizy. V oblasti se vyskytují také tracheomykózy (zejména grafíóza jilmu).

2.3.5. Vliv dopravy a rekreace

Aktuální stav a ovlivnění lesa dopravou

Dopravní síť na území CHKO Jeseníky tvoří zejména silnice, v menší míře regionální a lokální železniční tratě. Převládají silnice II. a III. třídy, územím prochází dvě silnice I. třídy (č. 44,11). V oblasti se nachází několik větších parkovišť, čerpací stanice pohonných hmot jsou v okrajových částech.

Většina silnic kopíruje terén podél vodních toků, nejvýznamnější dotčení terénu a lesa představují úseky na svazích a ve stoupáních na horská sedla. Zde silnice narušují vodní režim území, soustřeďují a urychlují odtok vody, snižují retenci a iniciují erozi.

Železnice doposud ve vztahu k lesům nepředstavuje vážné riziko. Nejzávažnější příklady dotčení lesního prostředí CHKO představují silnice I/11 v úseku Janovice – Sobotín (v okolí NPR Rašeliniště na Skřítku), I/44 v úseku Loučná nad Desnou – Bělá pod Pradědem, II/369 v oblasti Ramzovského sedla, II/450 a II/451 v prostoru mezi Malou Morávkou a Vrbnem p. Pradědem. Ve vyšších polohách centrální části CHKO se jedná zejména tzv. Ovčárenskou silnicí zpřístupňující vrchol Pradědu od parkoviště Hvězda. Tato silnice negativně ovlivňuje odtokové poměry v pramenné oblasti Bílé Opavy i přiléhající pralesovité porosty Národní přírodní rezervace Praděd.

Intenzita dopravy ve vnitřní části CHKO v dlouhodobém průměru na žádné silnici nepřesahuje 2 500 vozidel za den, v okrajových částech (v zázemí větších sídel) pak asi 5 000 vozidel za den. Doprava zatím lesní porosty výrazně negativně neovlivňuje. Problém však představuje sůl, užívaná k zimním posypům, a prašný aerosol. Při údržbě silnice Praděd – Hvězda se do prostředí dostává kamenná drť a v lokalitě se zvyšuje prašnost. V sezoně 2001 byla údržba poprvé výrazně omezena.

Rizika vlivů dopravy v krátko- a střednědobém výhledu

Závažným negativním dotčením lesních porostů by byly plánované záměry na přeložky a rozsáhlé posilování silniční sítě v centrální části CHKO. Šlo by o přímé i nepřímé ničení a poškozování lesů. Jako příklady lze uvést uvažovaný obchvat Karlovy Studánky na silnici II/445, snahy o rozšíření parkoviště Hvězda, plánované přeložky silnice II/450 nad Vidly, na silnici I/11 u NPR Skřítek i v Rejhoticích, komplexní přeložka silnice I/44, tunel pod Červenohorským sedlem a další. Vedle výrazných zásahů do reliéfu a vodního režimu by došlo ke zhoršení čistoty vod a ovzduší v důsledku nárůstu intenzity dopravy. Negativa by postihla také lesy v oblasti hlavního hřebene Jeseníků (výduchy a větrací šachty tunelu, souvislosti s anemoorografickými systémy aj.).

Aktuální stav a ovlivnění lesa aktivitami cestovního ruchu a sportu

Chráněná krajinná oblast Jeseníky je vyhledávanou turistickou oblastí, čemuž se na úkor lesních porostů přizpůsobila i výstavba rekreačních a sportovních center.

Pěší turistika patří mezi relativně méně konfliktní aktivity. Rizika pro lesní porosty jsou spíše nepřímá (eroze a narušení vodního režimu v blízkosti turistických chodníků a tras, koncentrace návštěvnosti a rušení biotopů, volné táboření a rizika požárů). Na území CHKO se nachází hustá síť pěších turistických tras, volně přístupné jsou také lesní komunikace a prostory mimo I. zónu a přírodní rezervace. Ty veřejnost může poznat prostřednictvím několika naučných stezek. Negativa vznikají spíše ve vztahu k citlivým biotopům a lokalitám (např. rašeliniště, vrchoviště) v případě vysoké koncentrace a neukázněného chování návštěvníků. Mezi nejvyhledávanější turistickou trasou patří hlavní jesenícký hřeben (zejména v úseku Červenohorské sedlo – Šerák).

Negativní působení cykloturistiky, je-li provozována na vyznačených trasách (nejčastěji veřejné silnice, lesní cesty) či několika vytipovaných terénních trasách, závisí do značné míry na chování samotných cyklistů. Mohou například rušit biotopy citlivých druhů či iniciovat erozi. Stávající síť tras je před dokončením, nové byly vtyčeny např. v katastrálním území Loučná nad Desnou.

Rekreační podoba běhu na lyžích patří mezi velmi citlivé formy turistiky. Může být určitou alternativou sjezdovému lyžování. Na území CHKO Jeseníky není potenciál pro běžecské lyžování doposud doceněn. Rizika z pohledu ochrany lesa spočívají v rušení biotopů citlivých druhů, lokálně v poškozování vegetace (včetně mladších, méně vzrůstných dřevin). Určité hlukové zatížení lesního prostředí představuje strojová údržba stop.

Hippoturistika, jízda na koních, na vymezených trasách v méně citlivých územích (mimo klimaticky, erozně a botanicky exponované lokality), zejména v okrajových polohách CHKO, nepůsobí zásadní problémy. Jako nezbytné se jeví projednání s ochranou přírody a lesním provozem a odstranění střetů s běžecským lyžováním či pěší turistikou.

Nevýhodou sjezdového lyžování je extrémní závislost na klimatu, přičemž v posledním období dochází spíše ke zhoršování sněhových podmínek v celém pohoří. Výrazná negativa přináší zejména v případě velké kumulace návštěvníků na rozsáhlých sjezdových tratích.

Sjezdové lyžování patří mezi rekreační aktivity s největším negativním dopadem na lesní porosty. Jedná se především o narušení lesů odlesněním pro plochy a trasy sjezdovek, vleků a lanovek, dále trvalé snižování stability porostů, negativní změna vodního režimu v horních, nejcitlivějších polohách povodí, erozní ohrožení ploch, přímé poškozování bylinné vegetace a dřevin, narušení až úplná likvidace mikro-klimatu, ztížení až znemožnění obnovy lesa, poškozování či ničení biotopů a poškození (snížení hodnot) krajinného rázu. Provoz sjezdovek navíc klade velké nároky na vodní zdroje (umělé zasněžování svahů), což je v rozporu se zájmy vodohospodářskými i ochrany přírody (pramenné oblasti, vodní režim a biotopy rašelinišť, vrchovišť).

V CHKO Jeseníky se v současnosti nachází přes 78 vleků a sjezdovek a jedna lanovka. Další jsou v přilehlých prostorách Hanušovické vrchoviny, Rychlebských hor a Kralického Sněžníku. Dvě lanovky a několik nových vleků se v současné době posuzují v rámci správního řízení. Celkově přetrvávají vážné konflikty sjezdového lyžování se zájmy ochrany přírody, lesa a ochrany vod.

Sportovně-rekreační střediska a areály

Řada areálů se nachází mimo vzácné lesní porosty či území zvláštní ochrany (například Vernířovice, Klepáčov, Horní a Dolní Údolí, Bedřichov). Mnohá velká rekreační a sportovní střediska však leží v cenných zalesněných územích. I přesto lze některá z hlediska ochrany přírody akceptovat, jako například Ramzová, Miroslav, Malá Morávka, Ludvíkov, Kouty, Loučná nad Desnou. Středisko Ovčárna – Praděd již patří do skupiny areálů, které svým provozem velmi narušují okolí (komplikovaná doprava, nedostatek vody, konflikt s nejcennějšími částmi přírody i biotopy, neúnosné negativní vlivy na cenné lesní porosty a pramenné oblasti). Dalším negativním příkladem je areál Červenohorské sedlo.

Rizika cestovního ruchu v krátko- a střednědobém výhledu

Lesy na území CHKO Jeseníky jsou ohroženy plány na výstavbu několika nových středisek sjezdového lyžování. Nejrozsáhlejší jsou záměry v katastrálním území Malá Morávka, Vrbno pod Pradědem, Bělá pod Pradědem.

Návrhy nerespektují existenci vymezených prvků ÚSES, rezervací či I. a II. zóny CHKO Jeseníky. Prosazuje se mimo jiné rozšíření střediska Praděd – Ovčárna – Vysoká Hole, stavba areálů Vidly, Skalnatý vrch – Malý Děd, Velký Klín – Červenohorské sedlo, Točnick – Keprník. Plány obsahují nové sjezdovky, lanové dráhy na hlavní hřebeni, rozšíření a prodloužení stávajících sjezdovek, výstavbu ubytovacích, stravovacích a parkovacích kapacit ve vyšších horských polohách či výrazné rozšiřování běžeckých tratí v NPR. Záměry počítají s kácením velkých ploch lesů, se zábory lesa pro výstavbu ubytovacích, stravovacích a parkovacích kapacit i zásobníků vody. Projekty také zahrnují rozsáhlé terénní úpravy. Odhady přímého odlesnění překračují desítky i stovky hektarů. Realizace by znamenala úplné rozvrácení vodního režimu pohoří a nenapravitelné zničení jeseníckých lesů.

3. DOPORUČENÍ K NÁPRAVĚ STAVU LESA

3.1. Doporučení pro obnovu přirozené druhové skladby

Obnova přirozené druhové skladby lesů vyplývá ze samotné existence CHKO (statut předpokládá přítomnost přírodě blízkých či původních lesů). Je také nutnou podmínkou pro zajištění trvalé udržitelnosti lesů, zvýšení retence, protipovodňovou a protierozní ochranu. Převod monokultur smrku na porosty smíšené vyžaduje jako prioritou trvalou pozornost lesníků a ochranářů. Ve výhledu by neměl podíl jehličnatých dřevin v CHKO Jeseníky přesáhnout 70 % (z toho smrk do 40 %, jedle 21-30 %). Z listnáčů by potom měl být buk zastoupen 29-38 %, javor klen 4-10 %, jeřáb 1 %, lípa 1 %, jasan 1 %.

Mezi nutné úpravy musí patřit především rozčlenění monokultur a podsady listnatými dřevinami, a maximalizace podílu melioračních a zpevňujících dřevin. Přeměnu monokultur na porosty smíšené je třeba spojit s obnovou pestré prostorové struktury lesů a přechodem na podrostní hospodaření. Mimo prostory 8. a 9. lvs nemá plošná výsadba smrku v kterékoli zóně CHKO opodstatnění a je neakceptovatelná, stejně jako potlačování přirozeného zmlazení listnatých dřevin a obnovy s podílem nad 40 % smrku v nových výsadbách. Vznik porostů s podílem nad 60 % smrku je mimo 8. a 9. lvs nutno vyloučit. Lokálně se podmínky mohou lišit – dočasné ochranné porosty, zpevnění okrajů poškozených větrem, okraje sjezdovek aj.

Listnaté dřeviny se musí maximálně uplatňovat již v rané fázi výsadeb či přeměn. Potřebná je také úplná změna charakteru porostů některých ploch, zejména niv a aluvií, dále vyloučení výsadby nepůvodních ekotypů dřevin, zejména jehličnatých. Rovněž nesmí docházet ve vyšších lvs k výsadbám ekotypů smrku původem z nižších lvs. Žádoucí je i likvidace výsadeb smrku pichlavého. Plodící porosty autochtonních dřevin slouží jako zdroj obnovy lesů. Musí být proto obnovovány a maximálně chráněny před poškozením, například před stavebními aktivitami.

3.2. Doporučení pro obnovu lesů ve vysokých horských polohách

Jejich rozloha činí asi 1100 ha, polovinu tvoří lesy ochranné. V obtížně přístupných polohách horských úbočí u horní hranice lesa jsou komplexy zanedbaných porostů s nevyrovnaným zastoupením věkových tříd. 70 % těchto porostů je středně až silně poškozeno imisemi. Pro řešení obnovy byl vypracován *Regionální projekt záchrany lesních ekosystémů v oblasti Jeseníků* (ÚHÚL Olomouc, 1993). Jeho závěry je ale nutno upřesňovat na základě vývoje stavu lesa a nových poznatků.

Obnova těchto porostů je vysoce náročná, dlouhodobá a velmi specifická. V extrémních polohách je nutno maximálně zohlednit klimatické a povětrnostní charakteristiky i vodní režim stanoviště. Obnova lesů vyšších poloh zpřístupněním lesní cestní sítě je velmi diskutabilní a využitelná jen omezeně. Pro maximální posílení či alespoň udržení stability těchto porostů jsou nezbytné diferencované postupy, maximální podpora přirozené obnovy včetně zajištění dostatku rozpadající se dřevní hmoty v porostech a respektování lokálních terénních odlišností.

V případě nutnosti umělé obnovy je zapotřebí vysazovat sazenice elitních horských ekotypů z autochtonních porostů ve volném, nepravidelném sponu. Je nezbytné zajistit ochranu výsadeb proti zvěři. Použití individuálních ochranných jeřábů ptačího nevykazuje výsledky, které by opodstatňovaly jejich další užívání.

3.3. Doporučení pro péči o cenné zbytkové porosty II. zón

Pro plochy II. a III. zóny CHKO je charakteristické zanedbání výchovy vysázených porostů. Kvalita zalesňovacích prací byla nízká, nebyly dodržovány obnovní cíle, do poloviny 90. let 20. století se téměř nevyužívalo podsadeb. Přes svou důležitost pro stabilitu porostů je výchova většiny porostů do 40 let nedostatečná. Většina porostů postrádá přirozenou vnitřní prostorovou diferenciaci, v případě monokultur i uměle zavedenou prostorovou úpravu (odluky, rozluky, závory).

Přehoustlé kultury byly a dále jsou silně poškozovány zvěří, větrem i mrazem. U probírkových porostů se snižuje odolnost, významná část lesních porostů může být v budoucnu v ještě nepříznivějším stavu nežli

porosty současné. Naproti tomu plošné, schematické provádění probírek ničí porostní klima a znemožňuje přirozenou selekci výsadeb. Holou sečť se i v lesích II. a III. zóny výrazně zhoršily podmínky pro přirozenou obnovu, ač jsou jinak na velké části těchto území příznivé. Ztráty na zalesnění kolísají od 10 % do 50 %. V území jsou závažné škody způsobovány také těžbou a vyklizováním dříví. Reliéf a vodní režim je zde významně pozměněn hustou lesní cestní sítí.

Cenné zbytkové porosty II. zón se dochovaly na exponovaných svazích, vrcholech (Medvědí vrch, Jelení Loučky), v závětrných svahových polohách a hlubokých dolinách (Borová dolina, Videlský potok, úbočí Ostruhy a Velkého Bradla, Šindelné aj.). Při pečlivém a jemném hospodaření se tyto porosty mohou stát základem obnovy přírodních lesů.

Ačkoli monotónní monokultury v Jeseníkách dosud výrazně převažují, přesto jsou v CHKO i mimo maloplošná zvláště chráněná území zbytky přírodních blízkých lesních porostů. Minimální plocha pro trvalé udržení přírodních lesů je odhadována na přibližně 40-60 ha souvislého porostu. Záchraný program by ale měl být realizován i pro menší plochy přírodních blízkých lesů. V těchto fragmentech neodpovídá přírodním poměrům mnohdy druhová skladba, často se však vyznačují dobře zachovalou prostorovou strukturou i patrovitostí. Tyto porosty se vyznačují také vysokým podílem spontánní přirozené obnovy. I když vždy nejde o obnovu autochtonních dřevin, lze předpokládat adaptaci na konkrétní podmínky lokality; odrůstaly v polostínu a podstatně se liší i od autochtonních výsadeb na holině.

Trvalý plošný úbytek těchto porostů vypovídá o nedostatečné pozornosti a péči, která se jim věnuje. Současné hospodaření jejich existenci ignoruje, jsou dále systematicky ničeny a postupně přeměňovány na kulturní smrčiny, prakticky vždy přes stadium holiny. Pokusy o maximální prodloužení jejich existence mají ale velký praktický význam. S ohledem na extrémní stanovištní či klimatické podmínky je žádoucí jejich zachování i jen jako vegetačního krytu či hodnotného biotopu.

Nutná je maximální ochrana porostního mikroklimatu pro umožnění přirozené obnovy lesa pod porostním krytem, přednostní zapojování a tvorba porostních lemů a okrajů, udržení bohaté vnitřní struktury. Podsady chybějících druhů je nutné realizovat v nepravidelném sponu, včetně ochrany proti zvěři. Doporučujeme vyloučit veškeré těžby v těchto porostech (včetně asanace kůrovcem napadených stromů).

3.4. Doporučení k obnově lesů II. zóny a tzv. hospodářského lesa III. zóny

I v těchto lesích je nutno preferovat přirozenou obnovu pod porostním krytem. Na celé ploše II. zón, v exponovaných lokalitách a prvcích ÚSES je nezbytné vyloučit holou seč. Přijatelná je pouze kombinace zkrácené clonné seče a těžba kotlíků, ideálem pak podrostní či výběrné hospodaření.

Umělá obnova je nutná v závislosti na existenci či neexistenci porostního krytu a geneticky vhodných plodících stromů. Obnova lesa na velkých holinách i zde vyžaduje dlouhodobé úsilí, lze však počítat s vyšší vitalitou porostů. Žádoucí je hloučková, skupinová výsadba, podsady v malých a menších oplocenkách. Používání individuální ochrany u výsadeb se neukázalo jako efektivní. Již ve fázi výsadeb je potřebná preference listnatých dřevin, posílení podílu melioračních a zpevňujících dřevin a náprava zanedbaných výchovných zásahů (s příslušnou korekcí s ohledem na časové ztráty, stav porostu aj.).

Na území II. zón se musí trvat na zákazu užívání chemických přípravků. Zabuřené plochy se mohou rozčlenit výsadbou melioračních a zpevňujících dřevin a vytvořením lesa přípravného. S ohledem na hustou lesní cestní síť je nutné částečně obnovit přirozený vodní režim, prameniště a mokřady. Stav ohrožení a poškození lesů vyžaduje taková opatření, která sledují záchranu a postupnou obnovu lesů s prioritním cílem plnění nezastupitelných celospolečenských funkcí. Důležité je zajištění přírodní reprodukce. Ekologická hlediska musí mít přednost před ekonomickými.

3.5. Doporučení pro lesní ÚSES

Lesní ÚSES představují reálnou možnost pro obnovu přírodních či přírodních blízkých lesů. Důležité je jejich striktní uplatňování, neoslabování kosterních prvků (biocenter a biokoridorů), a to ani opatřeními mimo zásahy ve vlastních porostech (např. úpravy toků). Realizace do funkční podoby potrvá několik desetiletí a je zapotřebí v maximální míře zajistit její dlouhodobou kontinuitu.

3.6. Doporučení pro lesní rezervace

Zde je nezbytné aktivní prosazování principu předběžné opatrnosti – pokud je zásah rizikový a výsledek nejistý či nepředvídatelný, je lépe nezasahovat. Výsledky je nutno sledovat, vyhodnocovat a zjištění uplatňovat při dalších opatřeních. Všechny zásahy v lesích PR a NPR by měly projít oponenturou v rámci schvalování plánu péče pro tuto území i celou CHKO. Dlouhodobě schematicky prováděné šablonovité, nedostatečně definované zásahy nepřípadají v ZCHÚ v úvahu. Zásahy v těchto územích mají být pouze výjimečné. Akceptovatelné jsou tehdy, je-li jejich potřeba vyvolána faktory z okolního prostředí při akutním ohrožení předmětu ochrany (přírodního vývoje lesního ekosystému) a v případech, kdy jej nelze eliminovat mimo lesní rezervace, a to jen pokud je dosažení výsledku reálné. Zásah v těchto územích (a na roveň jim postavených I. zónách) musí vždy směřovat pouze k navození přírodního vývoje, nesmí být jeho vlastním uskutečňováním.

Zásahovou strategií musí být i strategie nezasahování, zejména v případech nejistého výsledku či možnosti nepředvídané reakce ekosystému. Zásahy proti lýkožroutům mohou být v lesních rezervacích realizovány výjimečně, krátkodobě, citlivě, ne na paušální povolení. Problémem je značná odborná i personální i časová náročnost posouzení jejich nutnosti, lesy lesních rezervací ale musí být zajišťovány přednostně. Hodnota přírodních, přírodních blízkých lesů, procesů i vývoje v nich probíhajících není vyčíslitelná, jako laboratoře jsou bezzásahové plochy nenahraditelné. Výměra těchto lesů musí být zvyšována.

3.7. Doporučení pro dopravní zpřístupnění porostů

Výstavba či rekonstrukce sítě lesních cest musí být podrobena důkladnému zkoumání. Potřebný je výzkum vyvolaných vlivů a změn, úpravy a zdokonalení stávající dopravní sítě a užívaných technologií (lanové dopravní systémy, rekonstrukce i zrušení části sítě lesních cest, návrat k přírodnímu stavu aj.). Formální zdůvodňování výstavby lesních cest není dále únosné. Těžební i obnovní postupy a techniky se musí přizpůsobit přírodním poměrům a podmínkám.

3.8. Doporučení ke zlepšení retence, struktury lesů a ochraně proti erozi

Ochrana lesních pozemků proti degradaci erozí spočívá především v protierozní prevenci. Nezbytná je změna druhové skladby niv ze smrkových monokultur k olšovému luhu. Veškeré zásahy a skladba dřevin i keřového patra musí posilovat retenci a maximálně omezovat erozní procesy. Řešením není jen dílčí úprava porostu, toku či jejich části, ale změna používaných hospodářských postupů a druhové skladby v celém povodí. Nepůjde o soubor krátkodobých akcí či dočasnou kampaň, ale o dlouhodobý program.

Lze očekávat, že ekologicky stabilní les bude dostatečnou protierozní ochranou. Nedegradovaná půda je podmínkou existence stabilního a plně funkčního lesa. Protierozní ochrana souvisí s používáním těžké mechanizace a dopravního zpřístupněním porostů (jeho rozsahem, hustotou a formou). Důležitá je sanace stávajících erozních rýh (včetně některých turistických a lesních cest a svážnic), přibližování hmoty proti svahu, podpora lanových systémů na úkor traktorových a dalších.

Podstatnými kroky ke zvýšení retence, k obnově přírodních blízkých vodního režimu a utlumení eroze je nejen změna těžebních technologií a postupů, ale také obnova lesních mokřadů, drobných vodních ploch a revitalizace pramenišť. Z mokřadů a pramenišť je nutno zcela vyloučit těžkou techniku, sanovat narušený půdní povrch a upravit dřevinnou skladbu ve prospěch stanovištně odpovídajících druhů.

U vodních toků a pramenných stružek v lesích je potřebná obnova a ochrana břehových, stanovištně odpovídajících porostů, a vymezení přibřežních porostů i porostů pramenišť v pruhu cca 30-50 m, kde bude výrazně omezeno až zastaveno intenzivní lesní hospodaření. U pramenišť a mokřadů je žádoucí vždy zohlednit místní podmínky. Zachovalé a postupně revitalizované mokřady, prameniště a přibřežní porosty by měly tvořit bezzásahové zóny. Účinnost opatření lze předpokládat jen při systematické, programové obnově a ochraně všech prvků.

Výrazným ovlivněním reliéfu jsou přehrázky. Jejich existence je podmíněna vyhodnocením ovlivnění splaveninového režimu povodí. Obnova je akceptovatelná jen jako krátkodobé až střednědobé řešení krizových stavů, podstatou musí být úprava a stabilizace splaveninového režimu celého povodí.

3.9. Doporučení pro těžební činnost, holiny a holoseče

Vznik nových holin v CHKO není přípustný. Kombinace krátkých clonných sečí, kotlíkových těžeb a podrostrného hospodaření je akceptovatelnou formou těžby, obnovy i převodu porostů. V první fázi záchrany lesa je nutné maximálně omezit negativní působení holiny na okolní porosty jejich zaplácáním melioračními a zpevňujícími dřevinami. Cílem je chránit porostní mikroklima přiléhajících částí lesa. Teprve v následné fázi je možné počítat s postupným zalesňováním holiny. Nejúspěšnější je postup hloučkových výsadeb ze stinné jižní a jihozápadní strany holin.

3.10. Doporučení pro ochranu před působením abiotických činitelů

Jeseníky patří mezi pohoří nadprůměrně postihovaná větrem a námrazami. Velké výškové rozdíly na krátkou vzdálenost posilují účinky bortivých a přepadavých větrů. Umělé monokultury a uniformní porosty jsou vůči těmto činitelům výrazně méně odolné. Globální klimatické změny s sebou zřejmě přinesou častější výskyt teplotních extrémů, ničivých smrští i vichřic, proto je nutné maximálně zvyšovat odolnost a stabilitu lesů. Chyby při těžbě, opomíjení výchovy zanedbaných porostů, jejich necitlivé členění i rizikové předvádění asanačních opatřeními jsou tedy velkým rizikem pro budoucnost jeseníckých lesů.

3.11. Doporučení pro zásahy proti biotickým činitelům

Další zásahy proti kůrovcům mohou být v rezervacích a I. zónách CHKO pouze bodové a dřevní hmota musí být vždy ponechána v porostech. Právě při odvozu kmenů dochází ke vzniku dalších poškození půdního povrchu, erozi, ničení mladých i vzrostlých stromů a další vegetace i negativní změně vodního režimu aj.). V případě exponovaných a větrem ohrožených lokalit jsou zásahy nepřípustné. Je nutné chránit porostní mikroklima. Užití lapáků z místních zdrojů je v PR a NPR neakceptovatelné. Zásadní řešení spočívá v tlumení lykožroutů v porostech mimo rezervace a v obnově přirozené druhové skladby lesů.

3.12. Doporučení k chovu spárkaté zvěře a obnově životních podmínek šelem

Zásadní omezení škod zvěří je nutnou podmínkou revitalizačních opatření. Řešením je péče o přírodě blízké stavy zvěře či přírodě blízké myslivecké hospodaření v centrální části CHKO. Možností je buď úplné vyloučení jelení zvěře z mysliveckého obhospodařování v CHKO na dobu 40 až 60 let (zrušení tzv. oblasti chovu jelení zvěře), nebo trvalé udržování stavů na úrovni do 4 ks na 1000 ha. S ohledem na bionomii této zvěře je však zřejmé, že vliv na les bude trvalý. Limitem únosnosti musí být výše škod a schopnost lesa je eliminovat. Spolupráce lesníků, nájemců honiteb, myslivců a ochránců přírody je nezbytná.

Pro trvalé řešení bude nezbytná zásadní změna druhové skladby a struktury lesa, obnova přikrmování zvěře v nižších, méně citlivých, polohách a výskyt přirozených predátorů v částech citlivějších. Člověk jako regulátor nestačí. Pro velké šelmy je nezbytné vyhlášení klidových oblastí (obnova biologických oblastí klidu), zvýšení potravní nabídky a úkrytu.

3.13. Doporučení pro řešení imisní situace

Na imisní zátěži se podílejí zdroje z Polska, Čech a východní části SRN. Lze předpokládat, že imisní tok bude stále víceméně vyrovnán a účinky na dřeviny, půdu a ostatní živé organismy se budou kumulovat. Zásady hospodaření v imisně poškozených lesích shrnuje *Regionální projekt záchrany lesních ekosystémů v oblasti Jeseníky* (ÚHUL, Olomouc, 1993). Data zjištěná Ústavem pro výzkum lesních ekosystémů, s.r.o., ukazují, že v podmínkách Hrubého Jeseníku existují stanoviště, kde je v půdách nadbytek dusíku, a která jsou tak ohrožena zrychlenou mineralizací organické hmoty. Zvýšený obsah dusíku v lesních půdách je nutné zohlednit při melioračních opatřeních, která mohou ovlivnit procesy využívání a přeměny dusíku v lesních ekosystémech. Hodnota poměru C/N = 24 má značný indikační význam – zřetelně vymezuje stanoviště, kde se mění korelace mezi pH a obsahem bazických kationtů a kde je velké riziko zrychlené mineralizace organické hmoty. Na těchto stanovištích je nutné vyloučit opatření, která by mohla rozklad organické hmoty urychlovat.

3.14. Doporučení pro cestovní ruch a turismus

Alternativou k masivnímu rozvoji cestovního ruchu, tzv. tvrdého turismu, je faktické promítnutí zonace CHKO do územně plánovací dokumentace sídel oblasti a uvážlivý rozvoj a transformace stávajících aktivit do podoby trvale udržitelného cestovního ruchu. Jde zejména o orientaci na dlouhodobé, rodinné pobyty, stanovení ekologicky únosné kapacity jednotlivých center i celé CHKO, využití aktivit měkkého turismu pro poznávání a ochranu lesa.

Sítě značených turistických tras by dále neměla být zahušřována, žádoucí je spíše optimalizace některých tras, jejich lokální přeložky. Možné konflikty lze očekávat v případě obnovy biologických oblastí klidu (BOK), v dlouhodobém horizontu jsou však tyto problémy řešitelné. Žádoucí je rozšíření o naučné stezky s tematikou lesa, jeho ohrožení a ochrany.

Běžecké lyžování by mělo být organizováno pro celou CHKO, možnosti vytyčení nových tras existují. Je nutné projednání aktivit běžecského lyžování s orgány ochrany přírody, korekce stávajících tras k vyloučení negativního vlivu na citlivé druhy a části přírody (biotopy lesních kurů, vrchoviště, rašeliniště). Za předpokladu organizovanosti, kooperace s ochranou přírody, lesními správami a lesním provozem (vyřešení konfliktů v otázce využití lesní cestní sítě) je v území tato aktivita mimo vysoce citlivé prostory a přírodní rezervace plně akceptovatelná.

Další prostor pro rozšiřování sjezdového lyžování je v CHKO Jeseníky již jen minimální (pouze formou doplňkových nabídek menších zařízení, lokálně je možné dílčí zvyšování kapacity modernizací v menších střediscích. Existuje možnost úpravy několika sjezdovek pro snowboarding.

3.15. Doporučení pro řešení dopravní problematiky

Další posilování sítě lesních cest není přípustné. Žádoucí jsou korekce a změny tras, zrušení některých lesních cest, svážnic či jejich částí. Potřebného snížení intenzity silniční automobilové dopravy, a tím i omezení negativních vlivů na lesní porosty, by bylo možno dosáhnout prosazením modelu regulace dopravy v CHKO, zavedením kyvadlové dopravy z nástupních center se záchytnými parkovišti a zpoplatněním průjezdu pro tranzitní automobilovou dopravu vedenou skrze CHKO.

3.16. Návrh zásad lesního hospodaření podle zón odstupňované ochrany přírody

V I. zóně CHKO je třeba zachovat a obnovit autoregulační systémy, omezit až úplně vyloučit lidské zásahy, dále zajistit životní podmínky pro druhy fauny a flóry, jejichž existence je v hospodářsky preferovaných územích omezovala či znemožňovala. Cílem je dosáhnout pomoci přírodě blízkých způsobů obhospodařování přirozené dřevinné skladby, prostorové i věkové diferenciace.

Funkce rekreace, produkční i myslivost jsou zde druhotné a v případě významnějších konfliktů musí být korigovány či vyloučeny. Lesy jsou zařazeny převážně do kategorie lesů ochranných či zvláštního určení. Je nutné vyloučit změny vodního režimu, nepřirozenou erozi a degradaci lesních půd.

Ve II. zóně CHKO je potřeba uchovávat a nově vytvářet ekologicky stabilní smíšené lesy, přirozené či přírodě blízké biotopy. Dřevinná skladba má být upravena podle funkčního poslání lesa, priority mají funkce mimoprodukční. Porosty s vyhovující druhovou skladbou je nutno obhospodařovat přírodě blízkým způsobem s preferencí přirozené obnovy. U vybraných kvalitních porostů je třeba prodloužit obmýtní dobu. Porosty s nevyhovující dřevinnou skladbou a strukturou je zapotřebí aktivně převádět na vhodnější. Je nutné dbát na výsadbu původních druhů a ekotypů dřevin. V genových základnách a prvcích ÚSES je třeba prodloužit obnovní dobu na 30, 40 i více let. Důležité je předcházení erozi, provádění protierozních opatření, minimalizování zásahů do vodního režimu (poškozený je nutné obnovovat), vyloučení zásahů s degračními vlivy na lesní půdy a zlepšování jejich kvality.

Ve III. zóně CHKO je snahou docílit stabilních porostů – s příznivější druhovou a prostorovou skladbou, zohlednit produkční funkci lesa, avšak minimalizovat erozi a dotčení vodního režimu.

Pro celou CHKO platí cíl dosáhnout příznivější druhové a prostorové skladby, která má v horských porostech nesmírný význam. Žádoucí je maximalizace poměru přípravných, zpevňujících a melioračních dřevin, zvláště na obtížně zalesnitelných holinách, maximální zohlednění a obnova strukturální diversity lesních ekosystémů (revitalizace prameništ a lesních mokřadů, drobných toků, potočnic a říčních niv).

4. ZÁVĚR

4.1. Přístup společnosti k lesům

K tomu, aby si Chráněná krajinná oblast Jeseníky zachovala své přírodní bohatství a obnova přirozených lesů včetně šetrného hospodaření se stala běžnou lesnickou praxí, je zapotřebí zájmu široké veřejnosti. Obzvláště místní obyvatelé, pro které jsou lesy CHKO Jeseníky přímým či nepřímým zdrojem obživy, musí mít možnost získat kvalitní informace o stavu jeseníckých lesů i možnost účastnit se rozhodování o jejich budoucnosti.

Náš pohled na les byl v minulosti značně zdeformován. Běžní návštěvníci lesa, bez hlubšího povědomí o jeho vlastnostech, funkcích či přirozených pochodech, v něm většinou nerozeznají, že dnešní neuspokojivý stav vyvolal svými zásahy člověk. Dnes se například málokdo podivuje nad nepřítomností mechových polštářů či trvale se vyskytující vody v lese. Ale není tomu tak dávno, co právě vlivem lidské činnosti začaly vysychávat pramenky a lesní mokřady. Všudypřítomné, na životní formy chudé smrkové monokultury rozčleněné velkými pasekami jsou pro většinu současníků běžným a zažitým obrázkem lesa.

Nesprávné hospodaření v lese se s postupem času stalo samozřejmostí. Mnozí ani netuší, jak skutečný les vypadá. Za les pokládají například přehoustlou smrkovou monokulturu. Je proto důležité, aby došlo k narovnání pokřiveného pohledu na les a jeho význam pro člověka i krajinu.

Jednou z cest, jak informovat veřejnost o stavu lesa jsou aktivity cestovního ruchu. Není důvod k vylučování hostů a návštěvníků z diskuze o této problematice, ba naopak. Jejich zainteresovanost a angažovanost mohou lesy jen získat. Uvědomění si hodnot lesů, potřeby jejich ochrany i citlivé správy je úkolem zejména místních samospráv, obyvatel, podnikatelských subjektů i médií z regionu.

4.2. Chyby a omyly odborné veřejnosti

Les je komplikovaný a křehký systém, který nelze donekonečna dělit či rozbíjet v mozaiku, aniž bychom jeho funkce významně neovlivnili. Stabilita lesa není statický, neměnný či jen schematicky se měnící stav, jde o dynamický vývoj. Les má svou vnitřní, biologicky, stanovištně a klimaticky podmíněnou dynamiku, kterou musíme sladit s užívanými hospodářskými postupy. Existuje dostatek prostoru pro citlivé a vnímavé hospodaření.

Jako nanejvýš účelné se jeví kopírování přírodních procesů. Vše, co pro praktickou péči o les potřebujeme znát, obsahuje on sám v přírodním stavu. Do budoucna bychom měli alespoň na 20-25 % území (zejména prvních a i značné části druhých zón) vyloučit zásahy člověka. Tyto plochy mají sloužit jako laboratoře přírody nutné pro další poznávání. Musíme přijmout fakt, že s ohledem na komplikovanost lesa jako systému a s ohledem na variabilitu a množství vnějších vlivů o něm nikdy nebudeme vědět vše.

Prevence poškození, prozíravost i princip předběžné opatrnosti jsou v lesnictví nenahraditelné, bez těchto přístupů nebude možné bohatství lesů nikdy obnovit. Důležitá však je i zpětná vazba, pohled zvenčí. Nutnost mezioborového přístupu k lesům a jejich správě dokládá množství omylů minulosti i současnosti. Potřebná je tedy nejen sdílená pravomoc a zodpovědnost, ale také veřejná kontrola.

5. POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

Culek, M. a kol.: Biogeografické členění ČR. Enigma, Praha 1996.

Hron P.: Několik poznámek k lesnímu hospodářství v Jeseníkách, nepubl., Jeseník 1998.

Lesprojekt ÚHÚL Olomouc: Koncepce ochrany lesů v oblasti Jeseníky. Mze, Praha 1994.

Kaňák K.: Cesty k ekologickému lesnictví. Sedmá generace, Hnutí DUHA, Brno 1999.

Kavalec K.: koncept a tabulkový přehled Stav a popis lesů CHKO Jeseníky. Jeseník 1995, 1997.

Kavalcová V.: Geomorfologie, Rostlinná společenstva CHKO Jeseníky, nepubl., Jeseník 1998.

Kender J. a kol.: Teoretické a praktické aspekty ekologie krajiny. MŽP a Enigma, Praha 2000.

Kolektiv: příloha pro CHKO Jeseníky, Veronika Brno 1994.

Kolektiv: Státní politika životního prostředí. MŽP, Praha 1999.

Kolektiv: Zpráva o stavu ŽP ČR v roce 2000. MŽP, Praha 2001.

Kolektiv: Lesnický naučný slovník I, II. MZe a Agrospoj Praha, 1994.

Kolektiv: Krajinotvorné programy. MŽP, Praha 1999.

Kolektiv: Návrh 1. změny ÚP VÚC Jeseníky. MMR ČR, Praha 1999.

Kolektiv: Turistický průvodce ČSFR, Jeseníky. Olympia, Praha 1991.

Koubek P., J. Červený: Záchranný program kriticky ohroženého druhu živočicha tetřeva hlušce v ČR – oblast II.3 – Jeseníky. ÚBO AV ČR, Praha 1998.

Mapa oblasti Hrubý Jeseník v měřítku 1: 50.000, 2. vydání. KČT a VKÚ Harmanec 1999.

Míchal I., V. Petříček a kol.: Péče o chráněná území, č.II Lesní ekosystémy. AOPK, Praha, 1999.

Mráček Z., V. Krečmer: Význam lesa pro lidskou společnost. SZN, Praha 1975.

Průša E.: Přirozené lesy České republiky. SZN, Praha 1990.

Pobědinskij A.V., Krečmer V.: Funkce lesů v ochraně vod a půdy. SZN, Praha 1984.

Sokol F.: Monografie horního toku Moravy z hlediska lesnického. Sborník SM, Opava 1954.

US CHKO Jeseníky. Terplán, Brno 1998.

Ústav pro výzkum lesních ekosystémů, s.r.o.: Příčiny imisního poškození porostů v PLO Hrubý Jeseník. 2002.

Výnos č.j.:9.886/69-II/2 o zřízení CHKO Jeseníky, MK ČSR Praha 1969.

Zuber R.: Historie osídlení Jesenicka, Matice Slezská, Opava 1972.

Vydáno s laskavou podporou Nadace Partnerství
a Nadace rozvoje občanské společnosti.

Zpracoval Martin Míček,
s použitím materiálů občanského sdružení Přátelé Jeseníků – SOJKA,
Správy CHKO Jeseníky a odborné literatury.

Redakční úprava Hnutí DUHA.

Fotografie Martin Míček, Rudolf Hampel, Pavel Hron a archiv Přátel Jeseníků – SOJKA.

Vydalo Hnutí DUHA a Přátelé Jeseníků – SOJKA, březen 2002.

Kopírování fotografií, přetisk a další šíření možné jen po dohodě s firmou Martin Míček a občanským sdružením PJ – SOJKA.

Hnutí DUHA, Bratislavská 31, 602 00 Brno
Telefon: 05-4521 4431
Fax: 05-4521 4429
Email: centrum@hnutiduha.cz
www.hnutiduha.cz

Hnutí DUHA je přesvědčeno, že česká veřejnost má nárok na zdravé a čisté prostředí stejně jako naši evropská sousedé. Navrhuje proto řešení, jež přinesou konkrétní prospěch pro kvalitu života každého z nás. Prosazuje účinná a realistická opatření, která omezí znečištění vzduchu a řek i produkci odpadů, umožní chránit přírodní bohatství, zachovat pestrou krajinu, snížit kontaminaci potravin a vody toxickými látkami či předejít globálním změnám klimatu. Jeho práce zahrnuje jednání s úřady a politiky, návrhy zákonů, informování a zapojování veřejnosti, působení na průmysl, pomoc spotřebitelům a rady domácnostem, výzkum, právní kroky či spolupráci s obcemi. Působí na místní, celostátní i mezinárodní úrovni. Je českým zástupcem Friends of the Earth International, největšího světového sdružení ekologických organizací.